

რ. ჭანშივილი, თ. ალავეძე

მრავალმხრივი
მთვანე,
დიდებული
მამულიშვილი

გიორგი
საღუესაძე

100

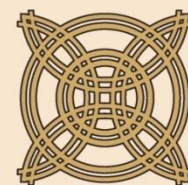
დაიბეჭდა ფონდ ქართული ბალოზის
მხარდაჭერით

ბამოიცა საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო
ცენტრის ხელშეწყობით

მომზადდა საქართველოს ეთნოლოგიის ეროვნული ცენტრის
შემოქმედებითი კავშირის მიერ

რ.ჭანიშვილი, ო.ალავიძე

მრავალმხრივი მოღვაწე, დიდებული მამულიშვილი

გიორგი სალუქვაძე

1913-2013

თბილისი
2014

შესავალი

გურიის ერთ-ერთ ლამაზ სოფელ ცხემლისხიდში, რომელიც ქ. ოზურგეთიდან ხუთი კილომეტრითაა დაშორებული, არსებობს მართლაც გამორჩეული კარ-მიდამო, გათლილ ქვის ბოძებზე შემდგარი, კრამიტით დახურული ოდასახლით, სწორედ ისეთით, როგორსაც მე-19 საუკუნის დასაწყისში აგებდნენ გურიაში შექმნილი ოჯახები; ეს არის გიორგი სალუქვაძის მამა-პაპური კარ-მიდამო, რომელიც დღესაც მნახველთა დიდ ყურადღებას იპყრობს. წარმოდგინეთ ხავსმოკიდებული რიყის ქვის ყორე კოხტა მესრით, რომელიც ეზოს წინა მხრიდან უვლის; თაღოვანი ჭიმკარი, რომლითაც ვრცელ,

მწვანედ აბიზინებულ „წინაეზოში“ შეხვალთ, ხელმარჯვნივ ჭა ჩანს ოწინარით და მთლიანი ქვის გვიმით. ლობეს თავს დასცქერის რტოებგაშლილი „სამორავი ხეები“ - რცხილა და იფნა. ეზოს სიღრმეში ნაყოფით დახუნძლული ხეხილია. თავისუფალ კუთხესთან, წყავის ქვეშ, სტუმრებს დინჯად ელოდება ფაქიზად ნაკვეთი ქვის მრგვალი მაგიდა. ეზოს სიღრმეში ერთსართულიანი ნაბლის ოდა დგას, რომელსაც ფართო აივანი ამშვენებს თავისი ნახარატევი მოაჯირით, ნაჩუქურთმევი სვეტის თავებიტა და კამარებით. აივანს თითქოს შეზრდილა, თლილი ქვის კიბე.

საქონლის საზამთრო ბინა, წნული და „ალიზა“ მიწით შელესილი. თუ კიდევ ბილიკს გაჰყვები, ხეხილის ბაღს და მაღლარ ვენახს გაივლით, მდინარის ხმას გაიგონებთ და თხმელნარებში წყლის ნისქვილს იხილავთ.

გიორგი სალუქვაძის კარ-მიდამოს მშენებარის ოდასახლის წინ, ეზოს შუაგულში აღმართული უზარმაზარი, საუკუნოვანი ცაცხვის ხე, რომელიც რიტმულად შრიალებს და თითქოს ხელგაშლილი, გულდია მასპინძელივით ეგებება სტუმრებს. მწვანე ხასხასა მინდორზე ძვირ-

ფასი თვლებივით გაბნეულია დილის ცვრით გაბრწყინებული გაზაფხულის ულამაზესი ყვავილები. ყველაფერი ისეა, როგორც თავად გიორგი სალუქვაძის ერთ-ერთ ლექსშია აღწერილი:

ღამე ცვარ-ნამმა ობოლმა
ვარდის კოკორზე ათია,
ცისკარის მოლოდინშია
ცქმუტავდა ათინათია.
რიჟრაჟზე ოქროდ დაიფრქვა
მზის სხივით განანათია.

სახლი სოფ. ცხემლისხიდში, სადაც 1913 წლის, 27 ივნის დაიბადა გ.სალუქვაძე

ბავშვობა, მშობლები, წინაპრები და სკოლა

1913-1928 წლები

გიორგი
1 წლის ასაკში
1914წელი

გიორგი სალუქვაძე დაიბადა 1913 წლის 27 ივნისს გურიაში ოზურგეთის მაზრის დუაბზუს თემის სოფელ უჩხუბში (დღევანდელი სოფ. ცხემლისხიდი). ისაკ სალუქვაძისა და ოლინკა თოიძის ოჯახში.

პატარა გიორგის ბავშვობიდან დაჰყვა მუსიკის სიყვარული, იგი თავის წკრიალა ხმას შეწყობილად უერთებდა დედის ტკბილ ხმას, რომელიც ჩინებულად უკრავდა ჩონგურზე. მის ოჯახში ხშირად მოისმენდით და ნახავდით მშობლებისა და მეზობლების მეტად შეწყობილ ქართულ ხალხურ სიმღერებსა და სხვადასხვა ხასიათის გამომსახველ ცეკვებს. მათთან ერთად პატარა გიორგიც დიდი გატაცებით მღეროდა და ცეკვავდა. მან მუსიკალობა და ცეკვისადმი სიყვარული ყრმობიდანვე გამოამჟღავნა.

გიორგი სალუქვაძის, ბაბუასეული წაბლის დიდი სახლის ვრცელ დარბაზში მისი წინაპრებისა და მშობლების სურათების გვერდით ზეთოვანი საღებავით შესრულებული დიდი სურათი კიდია, სადაც ჩაქურაში გამონყობილი, ყაბალახთავდახურული პატარა ბიჭუნა

არის გამოსახული, მხარზე თოფით, ხელში რევოლვერით, ეს ბავშვი თვით, წლინახევრის გიორგია. გიორგის დედის, ოლინკა თოიძის ნაამბობიდან ვგებულობთ, რომ „1915 წლის მარტი იყო. იმ დროს ჩვენ რუსეთში ქ. გიორგიევსკში ვცხოვრობდით. ჩემი მეუღლე ისაკი ჩრდილო კავკასიის (გიორგიევსკის, პიატიგორსკის, ჟელეზნოვოდსკის, კისლოვოდსკის, ესენტუკის) სარკინიგზო დარგის კვების სისტემაში მსახურობდა. ჩვენი გიორგი წლინახევრისა იყო, მამამისი გიორგის სულ პატარაობიდან წვრთნიდა ეროვნული ტანსაცმლის ტარებასა და ქართული ჩვევების ათვისებაში, მას შეუკერა გურული ჩაქურა თავისი ნულამესტებით, შეუძინა სათამაშო თოფი, და რევოლვერი. ასე „მოკაზმული“ დაბაჯბაჯებდა იგი ხანდახან გიორგიევსკის სადგურის ბაქანზე. ერთხელ თურმე ასეთი მორიგი „სეირნობისას“ ბაქანზე ჩამოდგა პირველი მსოფლიო ომის დროს (1914-1918 წწ) გერმანიის ფრონტზე მიმავალი, ჯარისკაცებით დატვირთული სამხედრო ეშელონი,

მამა - ისაკი სალუქვაძე

დედა - ოლინკა თოიძე

რომელთა შორის 4 გურული ბიჭი აღმოჩნდა. იმ დროს საქართველოდან რუსეთში მატარებელი ბაქოს გავლით მიდიოდა და, რადგან ორთქმავალს შეშაზე ამუშავებდნენ, ნატანებიდან გიორგიევსკამდე ჩასვლას ათი დღე-ღამე მაინც სჭირდებოდა. ეშელონის ჯარისკაცებს ალბათ ეგონათ, რომ სამშობლოდან ძალიან შორს იმყოფებოდნენ და ამ სიტუაციაში ჩაქურდიანი ბიჭუნას ნახვა მოულოდნელი სიურპრიზი იყო მათთვის, გადმოხტნენ ვაგონიდან, დაეხვივნენ პატარა გიორგის და დაუნყეს ბავშვს ალერსი. ყველას ალბათ თავიანთი, თუ და-ძმათა შვილები წარმოუდგათ თვალწინ. მე ბავშვთან მივედი, შემომეხვივნენ, გამეცნენ, დიდად გაიხარეს, როცა გაიგეს, რომ ჩვენც გურიიდან ვიყავით. მეუღლე ამ დროს სახლში არ იყო, კაცი ვაფრინეთ მასთან, ვაცნობეთ ჩვენებურების გამოჩენის შესახებ. იგი იმ დროს მოვიდა, როდესაც მატარებლის შემადგენლობა დაიძრა და ფრონტისკენ გაუდგა გზას, ისაკმა მოახერხა ბოლო ვაგონზე შეხტომა და მათი გაყოლა. ორი დღე-ღამის შემდეგ კი ჩვენებურ ბიჭებთან ერთად დაბრუნდა. როგორც გამოირკვა, ისინი დიდი

გ. სალუქვაძე
1,5 წლის ასაკში.
სურათი გადაღებულია
ქ.გეორგიევსკში 1915 წ. წელს

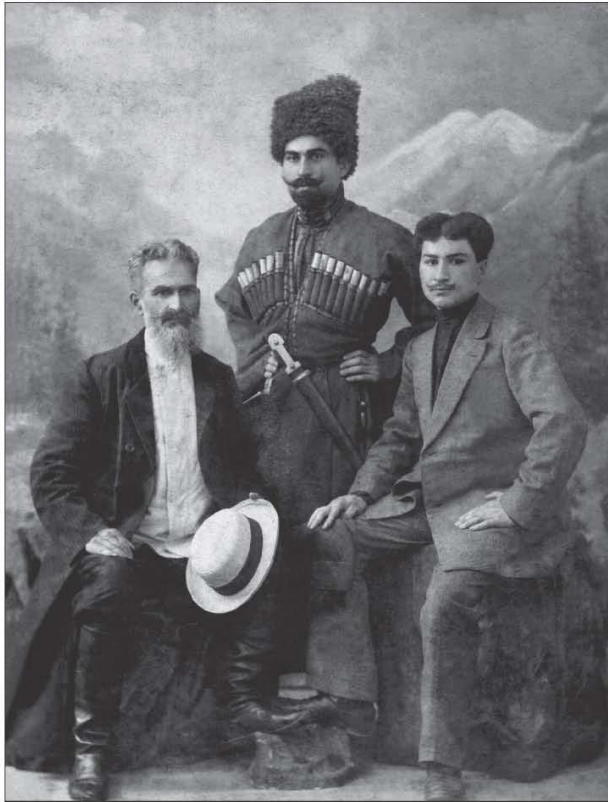
დანახარჯის საფასურად დაუბრუნებია ეშელონიდან. სამ დღეს დარჩნენ ჩვენთან. ისაკს მოუხერხებია ყველასათვის „თეთრი ბილეთები“ მიეცათ, ე.ი. გაეთავისუფლებინათ სამხედრო სავალდებულო სამსახურიდან და ცოლშვილისათვის ნაყიდი „ჩეჩიტებითა“ და საგზლით მიუცილებია მატარებლამდე, აულია მათთვის რკინიგზის ბილეთები და გამოუმგზავრებია სახლისაკენ“, დაუსრულებია თხრობა ქ-ნ ოლინკათოიძეს.

ამ ეპიზოდის მშვენიერი დასასრულის შესახებ გიორგის ჩანაწერებში ვკითხულობთ: 1942 წლის მარტში, როგორც მეთაური, სპეციალური დავალებით მოვლინებული ვიყავი ამიერკავკასიის ფრონტის შტაბში, უკან დაბრუნებისას ერთი დღით სახლში (უჩხუბში) გამოვიარე. ჩემი მოსვლა მოულოდნელი იყო, ყველა დამხვდურს გაუხარდა, მეზობლებიც გადმოვიდნენ, მეკითხებოდნენ სამხედროში მყოფი თავისიანების შესახებ. სახელდახელო სუფრაზე, როცა მამაჩემმა მეზობლების სადღეგრძელო წარმოთქვა, შესავლად შემდეგი ამბავი მოყვა:

-როგორც იცით მუშახელის ნაკლებობის გამო შარშან მოსავლის აღება გაგვიძნელდა, გვიანამდე ვერ მოვათავეთ შავი ზღვისპირა „ჩალიანის“ სიმინდის ყანების აღება, შემდეგ მე კიდევ მომიწია იქ დარჩენა საქონლის საკვები „ნაგერაის“ ძებნის გამო. ერთ ნოემბრის საღამოს მოვიდა კოკისპირული წვიმა, რომელიც შეღამებისას თავსხმად გადაიქცა. ღვარი შემოვიდა იმ ნალიის ქვეშ სადაც მე ვიმყოფებოდი, ნალიას სიმინდის დასაყრელი ჭერი არ ჰქონია, რომ მაღლა ავსულვიყავი. სხვა გზა არ მქონდა, ავიკარი გუდანაბადი და შორს, ბნელში რომ მოსჩანდა, იმ სინათლის წერტილისაკენ დავიძარი. ტლაპოში ხშირად მუხლებამდე ვეფლობოდი. როგორც იქნა სინათლიან ადგილს მივალწიე, იგი მომალლო,

ლური სურათი დღესაც ამშვენებს გიორგი სალუქვაძის სახლის დარბაზს.

მიუხედავად იმისა, რომ ისაკს მცირე კლასიკური განათლება ჰქონდა მიღებული, იგი დიდი მნიშვნობარი კაცი იყო. თბილისიდან ჩრდილო კავკასიაში გადასულმა ისაკმა, რომელიც კარგად მოეწყო, გარს შემოიკრიბა საქართველოს სხვადასხვა კუთხის ქართველები,

მარცხნიდან გიორგის ბაბუა გიორგი, მამა ისაკი და ბიძა შოთა სალუქვაძეები

განსაკუთრებით რაჭველები და ლეჩხუმლები, რომლებიც ტერიტორიული სიახლოვის გამო მრავლად იმყოფებოდნენ იქ. მას კარგი შემოსავალი ჰქონდა, თუმცა ზოგიერთი იმდროინდელი პიროვნებისაგან განსხვავებით, შემოსავლის აბსოლიტურ უმრავლესობას საქველმოქმედო საქმეებს სწირავდა.

ისაკს ჩრდილო კავკასიაში თანჰყავდა ნაყვანილი რამდენიმე მეზობელი, ახალგაზრდა, რომლებსაც არ აკლებდა ყოველდღიურ მზრუნველობასა და კონტროლს მუშაობაში. მეუღლის, ოლინკას, გადმოცემით მან 1914-1915 წლებში ოზურგეთის მაზრის სოფელ შემოქმედის ორკლასიანი სასწავლებლის მშენებლობაზე თავის სახელზე გამოაგზავნა 50 ცალი ოქროს თუმნიანი, 25 კი - მეუღლის, ოლინკას სახელზე.

თავის, პაპების, მშობლებისა და უახლოესთა ამაღლაში მოქცეული გიორგი პატარაობიდანვე ითვისებდა მათ დამახასიათებელ ჩვევებს, ცდილობდა გადმოეღო ისინი, რაშიც მას ისიც უწყობდა ხელს, რომ, როცა მცირეწლოვან გიორგის თავის ასაკის შესაძლებლობაზე უფრო რთულ დავალებას მისცემდნენ, მის შესრულებას არავინ გაიკვირებდა, პირიქით, აგრძობინებდნენ მას, რომ უფრო მეტის გაკეთება შეეძლო.

გიორგი იგონებს: „სკოლაში ჯერ არც კი დამეწყო სიარული, როცა სადურგლო იარაღების - ხერხის, ჩაქურჩის, ლურსმისა და შალაშინის მოხმარების ნებართვა მომცეს. შვიდი წლის ვიყავი, როცა მამაჩემმა ისაკმა მეზობელს, ჩვენი სოფლის მჭედელს, თომა ლომინაძეს სთხოვა - მე და ამ კაცს თითო კარგი თოხი გაგვიკეთო. მჭედელმა უთხრა ხვალ იქნებაო მზად. იმ ღამეს დამესიზმრა, მჭედელს გაეჭედა ორი ვებერთელა თოხი, მეორე დღეს დილით მამამ კვლავ ნამიყვანა მჭედელთან. ჩემს სიხა-

ინდუსტრიული ტექნიკუმის სტუდენტი
1928-1933 წლები

გ.სალუქვაძე ბათუმის ინდუსტრიული
ტექნიკუმის III კურსის სტუდენტი
1931 წლის ნოემბერი

შვიდწლიანი სკოლის დამთავრების შემდეგ გ. სალუქვაძემ სწავლა განაგრძო ბათუმის ინდუსტრიულ ტექნიკუმში. სწავლის პერიოდში იგი გაერთიანებული იყო ტექნიკუმის მომლერალთა გუნდში, სადაც მხოლოდ ხალხურ სიმღერებს ასწავლიდნენ:

ტექნიკუმის დამთავრების შემდეგ ერთი

გ.სალუქვაძე ბათუმის ინდუსტრიული
ტექნიკუმის დამთავრებისას
1932 წ.

წელი მუშაობდა აჭარის წყლის ჰიდროელექტრო სადგურის მშენებლობაზე ტექნიკოს-მექანიკოსად, სამსახურიდან თავისუფალ დროს კი დიდი ინტერესით ეცნობოდა ადგილობრივ აჭარელთა კილოებსა და ადათ-წესებს, ყოფაცხოვრებას, პოეტურ, მუსიკალურ თუ ქორეოგრაფიულ ფოლკლორს.

სტუდენტობის პერიოდი

1933-1939 წლები

თბილისში საკონკურსო გამოცდების ჩაბარების შემდეგ გიორგი ამიერკავკასიის ინდუსტრიული ინსტიტუტის ენერგეტიკის ფაკულტეტზე ჩაირიცხა; ინსტიტუტში სწავლის პერიოდში ტექნიკური ხაზვისა და მხაზველობითი გეომეტრიის კათედრის გამგეს, დოცენტ ჭ. გუნიას მის მიერ ტუშით შესრულებული ნახაზები იმდენად მოეწონა, რომ ხაზვის გაკვეთილებიდან გაათავისუფლა, ეს საგანი წინასწარ ჩაუთვალა და იქვე კათედრაზე პრეპარატორის თანამდებობა შესთავაზა. გიორგი ინსტიტუტის პირველ კურსიდან სხვა სტუდენტებთან ერთად სწავლობდა და ხაზვის გაკვეთილებზე კი მათ ხაზვაში ავარჯიშებდა, რასაკვირველია, საბოლოო ნიშანი წლის ბოლოს საგნის ხელმძღვანელს გამოჰყავდა.

გიორგის თბილისში რამდენიმე ნათესავი და მოკეთე ჰყავდა, თუმცა არავინ შეუნუხებია: „რატომ უნდა დავურღვიო მათ თავიანთი მყუდრო ცხოვრებაო“, ამიტომ ინსტიტუტის საერთო საცხოვრებელში მოეწყო არსენალის მთაზე, და საკუთარ თავზე გამოსცადა ხელმოკლე სტუდენტთა ცხოვრებისეული სიძნელეები.

ინსტიტუტს ძალზე მდიდარი ტექნიკური ბიბლიოთეკა გააჩნდა, რომელიც საჭირო ლიტერატურით უხვად ამარაგებდა სწავლა მოწყურებულ სტუდენტობას, გარდა ლექტორის მიერ მითითებული წიგნისა, გიორგის ამ საგანზე ბიბლიოთეკაში არსებული სხვა ავტორთა წიგნებიც გამოჰქონდა, ნაშრომებს ერთმანეთს ადარებდა და საკვანძო საკითხებს ცალკე ინიშნავდა.

სწორედ, რომ მისაბაძი და სანიმუშო ჩვევა ჰქონდა სტუდენტობის დროს გიორგის - იგი სწრაფ წერაში იმდენად იყო განაფული, რომ პროფესორ-მასწავლებელთა ლექციებზე, რომლებიც ხშირად 7-8 აკადემიურ საათს გრძელ-

დებოდა, ასწრებდა 15-20 გვერდის ჩანერა-ჩანიშვნას. რამდენადაც მას დღევანდელი სამუშაოს ხვალისათვის გადადება არ უყვარდა, ინსტიტუტიდან დაბრუნების შემდეგ ჩაუჯდებოდა იმ დღევანდელი ლექციის შესწავლას, ერთი და იმავე საკითხის გასარკვევად სხვადასხვა წიგნებს მოიშველიებდა, გაეცნობოდა ვინ როგორ აშუქებდა დღევანდელი ლექციების ჩანაწერს და შეუდგებოდა ყველასათვის გასაგები ენით კონსპექტის შედგენას მელნით, საწერ-კალმით, სახაზავისა და „გატავანის“ გამოყენებით. ამიტომაც იყო „სხვისი იმედით მყოფი“ თანაკურსელი სტუდენტები გამოცდებისა თუ ჩათვლების მოახლოებისას გიორგის მიმართავდნენ: „შენი კონსპექტის „ოჩერედში“ ჩაგვაყენო - და ხელიდან ხელში გადასცემდნენ მას.

გ.სალუქვაძე ამიერკავკასიის ინდუსტრიული ინსტიტუტის ენერგეტიკის ფაკულტეტის I კურსის სტუდენტი 1934 წ.

როდესაც გიორგი თავად ემზადებოდა სე-
ლიის ჩაბარებისა თუ საგნების ჩათვლისათვის,
დაუზარებლად ეხმარებოდა შედარებით ჩამო-
რჩენილ სტუდენტებს - გამოცდების დაწყე-
ბამდე რამდენიმე დღით ადრე შეკრავდა თანა-
კურსელი ამხანაგების მცირე ჯგუფს, მოინ-
ვევდა თავის ოთახში, რომელსაც ამჟამად სას-
ნავლო აუდიტორიის სახე უფრო ჰქონდა ტაბუ-
რეტ სკამებზე დადგმული სანერი დაფით, ცარ-
ციტ, კონსპექტებით, და მთელი პროგრამის კვა-
ლდაკვალ თანმიმდევრობით გაიმეორებდნენ
განვილილ მასალას, მაგრამ ამჯერად არა წიგნე-
ბიდან, არამედ გიორგისეული „გენერალური
კონსპექტიდან“. ერთი-ორი საათის შემდეგ,
მოაწყობდნენ ე.წ. „კულტურულ შესვენებას“,
მთელი ჯგუფის მონაწილეობით იმღერებდნენ,
დაუკრავდნენ ხალხურ ინსტრუმენტებზე,
ისადილებდნენ და ახალი ენერგიით შეუდგე-
ბოდნენ მეცადინეობას. მთელი დღე შეუმჩნე-
ვლად ჩაივლიდა, მეცადინეობაც ნაყოფიერი იყო
და საუკეთესო შედეგსაც იძლეოდა, ჯგუფში
მყოფ სტუდენტთა უმრავლესობა მაღალ ნიშ-
ნებს იღებდა.

სხვადასხვა წიგნებით, კონსპექტებით და
ყურნალ-გაზეთებით სავსე სამუშაო მაგიდის
მახლობლად გიორგის კედელზე მიჯრით ეკიდა
ჩონგური, ფანდური, დოლი, სალამური, რომლე-
ბზედაც ვარჯიშობდნენ და თავს ირთობდნენ ის
და მისი მეგობრები, სტუდენტები.

ერთხელ საერთო საცხოვრებელში სტუ-
დენტთა საყოფაცხოვრებო პირობების შესა-
მონშებლად კომისიამ ჩამოიარა. დაინტერეს-
დნენ ხალხური საკრავების მფლობელით, მაგ-
რამ გიორგი სახლში არ აღმოჩნდა. ამხანაგებმა
მის შესახებ ზოგიერთი ცნობა მიანოდეს და
ჩააწერინეს. ერთი კვირის შემდეგ გიორგი გამო-
იძახეს ინსტიტუტის კლუბის გამგესთან, ალექ-

სანდრე ავალიანთან, რომელმაც ინსტიტუტის
პროფკომის თავმჯდომარესა და კომკავშირის
მდივანთან ერთად გიორგის შესთავაზა ენერგე-
ტიკული ფაკულტეტის სტუდენტთაგან თვით-
მოქმედი კოლექტივი ჩამოყალიბება.

მან შემოიკრიბა თანაკურსელი სტუდენ-
ტები და ჩამოაყალიბა მეჩონგურეთა და მოცე-
კვავეთა ორი მცირე ჯგუფი. ეს იყო 1934 წელს.

1935 წელს ინსტიტუტში ქორეოგრაფი-
ული წრის ხელმძღვანელად მოიწვიეს ქართული
ხალხური ცეკვის ოსტატი, შემდგომში საქართ-
ველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე
ჯანო ბაგრატიონი.

ჰქონდა რა გიორგის ცეკვისადმი დიდი
ინტერესი, ის დაუყონებლივ გაეცნობ-ნ ჯანოს,
ჩაენერა მასთან ქორეოგრაფიულ წრეში და გან-
საკუთრებული მონდომებითა და სიყვარულით
შეუდგა გადმოცემული ქორეოგრაფიული
ილეთების შესწავლას რითაც თვალნათლივ გა-

პირველ რიგში მარცხნიდან: გიორგი სალუქვაძე,

ავთანდილ თათარაძე.

მეორე რიგში : გრამიტონ გოგუა, ალექსანდრე შვანგირაძე
და ხარიტონ კვაჭანტირაძე. 1937 წ.

მოიჩეოდა წრის სხვა წევრებისაგან. გიორგი შემდგომ ჯანოს განუყრელ მეგობრად დარჩა, მუდამ პატივისცემით იგონებდა მას და თავის ერთ-ერთ საუკეთესო მასწავლებლად თვლიდა.

მეორე კურსზე სწავლისას საქართველოს ინდუსტრიულ ინსტიტუტში ჩამოაყალიბა მომღერალ-მეჩონგურეთა „სამეული“ და „ხორუმის“ შემსრულებელ მოცეკვავეთა „ხუთეული“. „სამეულში“ შედიოდნენ ნ. კვაჭანტირაძე (შემდგომში დამსახურებული ინჟინერი), გ. გოგუა და გ. სალუქვაძე, „ხუთეულში“ კი მათ ემატებოდათ ა. თათარაძე (შემდეგ საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე) და ა. შვანგირაძე. ორივე ჯგუფს ხელმძღვანელობდა გ. სალუქვაძე.

გიორგის მიერ ინსტიტუტში ჩამოაყალიბებული ჯგუფები იღბლიანი გამოდგა. მაგალითად 1936 წელს მეჩონგურეთა „ტრიომ“ მონაწილეობა მიიღო ინდუსტრიული ინსტიტუტის სტუდენტთა ოლიმპიადაზე, სადაც შესრულდა მისივე შექმნილი სიმღერა სტალინზე ტექსტის ავტორი - (ქართველი მწერალთა ჯგუფი), რომლის შესრულებისათვის ტრიოს მიენიჭა II პრემია. შემდგომში აღნიშნული სიმღერა ლოტბარმა აქვსენტი მეგრელიძემ გადაიტანა დასავლეთ საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლში, მას მიუმატეს მეორე ნახევარი, გაძლიერდა ფინალი და ამ სიმღერით გაიხსნა საქართველოს მხატვრული შემოქმედების დეკადა 1937 წლის თებერვალში ქალაქ მოსკოვში. სწორედ ამ წელს გამართულ საქართველოს ხალხური თვითშემოქმედების მეოთხე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე საქართველოს ინდუსტრიულ ინსტიტუტის სტუდენტთა მოცეკვავე ჯგუფს გ. სალუქვაძის ხელმძღვანელობით ცეკვა „ხორუმის“ საუკეთესო შესრულებისათვის პირველი ადგილი მიენიჭა და ფულადი ჯილდო 1250 მანეთი

გადაეცა. არსებობს ამ ცეკვის კინოფირი, რომლის ასლიც ბ-ნმა ა. ერქომაიშვილმა გიორგის ოჯახს გადასცა.

ცეკვა "სოხუმი" ასრულებენ (მარცხნიდან) გ. სალუქვაძე გრამიტონ გოგუა, ავთანდილ თათარაძე, ხარიტონ კვაჭანტირაძე, ალექსანდრე შვანგირაძე. 1937 წ.

ამ ოლიმპიადის შემდეგ მეოთხე კურსის სტუდენტი გ. სალუქვაძე მიიწვიეს დასავლეთ საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლში ცეკვების დამდგმელად. ანსამბლს ხელმძღვანელობდა ცნობილი ლოტბარი და ხელოვანი კირილე პაჭკორია. პარალელურად გიორგი პუშკინის სახელობის პედაგოგიური ინსტიტუტის მოცეკვავეთა წრესაც ხელმძღვანელობდა.

1937 წელს გ. სალუქვაძე სოლისტ-მოცეკვავედ ჩაირიცხა საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლში, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ქორეოგრაფიული ხელოვნების გამორჩენილი მოღვაწე ჯანო ბაგრატიონი, მომღერალთა გუნდს კი - ცნობილი ხელოვანი გრიგოლ კოკელაძე.

ამ ანსამბლში ცეკვის გარდა გ.სალუქვაძე უკრავდა ჩონგურზე, ფანდურზე, სალამურზე. მასთან ერთად სახელმწიფო ანსამბლში, როგორც მოცეკვავე და მომღერალი, ჩაირიცხა მე-9 კლასის მოსწავლე, შემდეგში მისი მეუღლე, ქალბატონი თამარ ფარცვანია.

საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლის მოცეკვავეთა ჯგუფი. შუაში ჯანო ბაგრატიონი, მესამე რიგში მარცხნიდან მეორე გიორგი სალუქვაძე, მეორე რიგში მარჯვნიდან მესამე თამარ ფარცვანია. 1937 წ.

ინდუსტრიულ ინსტიტუტში ყოფნის პერიოდში, თავისი ინსტიტუტის გარდა, ხელმძღვანელობდა სამასწავლებლო ორწლიანი ინსტიტუტის, მიახნიკოვის სახელობის კლუბის, სახელმწიფო უშიშროების დაა. პუშკინის სახ. პედაგოგიური ინსტიტუტის ქორეოგრაფიულ წრეებს. 1938 წელს საქართველოს ინდუსტრიული ინსტიტუტის მოცეკვავეთა ჯგუფმა გიორგის ხელმძღვანელობით საქართველოს ხალხური შემოქმედების V რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე

დასავლეთ საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლი. ანსამბლის ხელმძღვანელი კირილე პაჭკორია. სურათზე, პირველ რიგში მარცხნიდან მესამე გიორგი სალუქვაძე. მეორე რიგში მარცხნიდან მეორე თამარ ფარცვანია. 1937 წელი

მეორე ადგილი მოიპოვა და ხალხური შემოქმედების სახლმა მონოგრამიანი სახელობითი სათუ-
თუნეთი დააჯილდოვა.

იმ დროს საქართველოს ინდუსტრიული ინსტიტუტის სხვადასხვა სპეციალობის სტუდენტები
საწარმოო პრაქტიკას საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა ქალაქებში გადიოდნენ. 1937 წელს ენე-

საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლი.
ცენტრში მარცხნიდან: აქვსენტი მეგრელიძე, ..., გრიგოლ კოკელაძე,
კირილე პაჭკორია და ჯანო ბაგრატიონი.
სურათზე მარჯვნიდან პირველ რიგში, პირველი გ. სალუქვაძე.
მესამე რიგში მეოთხე თამარ ფარცვანია. 1940 წელი

რგეტიკული ფაკულტეტის 32 სტუდენტი, მათ შორის გიორგიც, საწარმოო პრაქტიკის გასავლელად
ლენინგრადის ქარხნებში „ელექტრო სილასა“ და „კრასნი პუტილოვეცში“ მიავლინეს. აი, რას
ვკითხულობთ გ. სალუქვაძის იმ დროინდელ ჩანაწერებში: ჩვენი სტუდენტები დიდი პასუხის-
მგებლობით მოეკიდნენ საწარმოო პრაქტიკას. ისინი მუშაობდნენ ქარხნის მიერ გამოსაშვებ 10,000 -
კილოვატიანი სიმძლავრის გიგანტური ტურბოგენერატორის დამონტაჟებაზე, არ ერიდებოდნენ არც
ერთი სახის სამუშაოს შესრულებას, რითაც მთელი ქარხნის 15-ათასიანი კოლექტივის ყურადღება და
პატივისცემა დაიმსახურეს.

როგორც იქაურებს სჩვევიათ - იგონებს გ.სალუქვაძე-უქმე დღეებში ლენინგრადის ფაბრიკა-ქარხნების მუშა-მოსამსახურენი კოლექტიურად ისვენებენ ქალაქკარეთ ისეთ ცნობილ აგარაკებზე, როგორიც არის „ცარსკოე სელო“, „გატჩინო“, „პუშკინსკოე“, „პეტერგოფი“ და სხვა. ამ კოლექტიურ დასვენებაში „ელექტროსილას“ და „კრასნი პუტილოვეცის“ მშრომელებიც ლებულობდნენ მონაწილეობას, რომელთათვისაც ქართველი სტუდენტები კონცერტებს მართავდნენ, კერძოდ, „ელეგინის“ კულტურისა და დასვენების პარკში, ლადოგის ტბაზე, „მონპლეზირში“ და სხვაგან.

ვისაც წილად ხვდა ბედნიერება, საკუთარი თვალთ ეხილა ლენინგრადის „თეთრი ლამეები“- იგონებს გიორგი - დაგვერწმუნება, რომ დაუვინყარ შთაბეჭდილებას ტოვებს განსაკუთრებით ქვეყნის სამხრეთში დაბადებულ კაცზე.

გ. სალუქვაძე ლენინგრადში, პეტერგოფში, საწარმოო პრაქტიკის პერიოდში. 1937 წ.

ამ დროს მთელი ლენინგრადის მცხოვრებნი ბალებსა და პარკებში არიან გამოფენილი და მთელი დღე-ღამის განმავლობაში არ წყდება მათი ყრიამული.

1937 წლის „თეთრი ლამეების“ აღსანიშნავად კიროვის სახელობის კულტურისა და დასვენების პარკში ლენინგრადელებმა დიდი ზეიმი მოაწყვეს კარნავალითა და ჩვეული „ბალმასკარადით“, რაზედაც სადღესასწაულო რეკლამები მთელ ქალაქში რამდენიმე დღით ადრე იწყებოდა.

გიორგის აუხირდნენ მეგობრები, რომ სათანადო ტანსაცმლითა და მოკაზმულობით მონაწილეობა მიეღო „ბალმასკარადში“, სტუდენტებმა თავისი გაიტანეს და გიორგი დაითანხმეს. მან საბრძოლო თოფიარალში ჩამჯდარი 1905 წლის რევოლუციის დროინდელი გურული წითელი პარტიზანი განასახიერა ჩაქურით, ნაბდით, თეთრი ყაბალახით. წარმოიდგინეთ ამ გრადიოზულ სახალხო სეირნობაში, სადაც 200-მდე „ნილაბი“ მონაწილეობდა, გიორგის წილად ხვდა მეორე საპრიზო ადგილი და 350 მანეთი ფულადი ჯილდო. ამ უკანასკნელმა ძლიერ გაახარა გიორგის მეგობრები.

პირველი ადგილი მიენიჭა ლენინგრადელ სტუდენტ გოგონას, რომელსაც მოსასხამად წამოეხურა ვეებერთელა ნახევარგლობუსი, ჩრდილო პოლუსის თავზე მინიატურული თვითმფრინავით. ეს გონებამახვილური ჩანაფიქრი ეძღვნებოდა სენსაციურ რეკორდულ გადაფრენას მოსკოვიდან სამხრეთ ამერიკის ქალაქ სანდიეგომდე, რომელიც ჩრდილოეთ პოლუსის გავლით დაუშვებლად განახორციელეს საბჭოთა მფრინავებმა, საბჭოთა კავშირის გმირებმა: ვ. ჩკალოვმა, ი. ბელიაკოვმა და გ. ბაიდუკოვმა. საკარნავალო ზეიმზე საოცარი იყო ვიცაც ქალარა რუსი მოხუცის ახირება, რომელ-

გ. სალუქვეძე და მისი მამიდაშვილი თ. გორგაძე.
ასეთი ჩაცმულობით მიიღო გიორგიმ მონაწილეობა
"ბალმასკარადში"

მაც საშველი არ მისცა გიორგის თავისი კითხვებით:

- სადაური ხარ?
- თბილისიდან ვარ ქართველი - უპასუხა გიორგიმ,
- მეც თბილისიდან ვარ, მეც ქართველი ვარ, - უთხრა უცნობმა, თუმცა ამით არ დაკმაყოფილებულა და ჩაეძია, გინდა თუ არა, მითხარი, რომელი რაიონიდან ხარ, სად ცხოვრობო.
- ოზურგეთელი ვარ, - ძველი სახელწოდებით ანიშნა გიორგიმ.
- ბიჭოს, მეც ოზურგეთელი ვარ!
- რომელი სოფლიდან ხარ?

გიორგიმ იფიქრა, ნამდვილად მატყუებ-სო, მაგრამ მაინც უთხრა - ცხემლისხიდელიო.

- ახლა კი ნამდვილად გადავირევი! მეც ცხემლისხიდელი ვარ! უთქვამს უცნობს. მოხუცი აღმორჩნდა რსფსრ-ის სახალხო არტისტი, ცხოველების ცნობილი მწვრთნელი ალექსი ცხომელიძე, წარმოშობით ქართველი, ცხემლისხიდელი გიორგი ცხომელიძის შვილი, დედა რუსის ქალი ყოფილა, რომელიც ადრე გარდაცვლილა, შემდეგ წასულა მამის სახლიდან და შერჩა რუსეთს.

გიორგიმ და მისმა ამხანაგებმა გაიხარეს, დაპატიჟეს ალექსი, მაგრამ ალექსიმ დანახარჯის გადახდა სხვას არ დაანება: „შვილებო! თქვენ რომ ყველას ერთად ფული გაქვთ იმდენს მე ერთ საღამოს ვიღებ ერთ გამოსვლაში“. სტუდენტებმა ალექსის მადლობა გადაუხადეს და დაემშვიდობნენ. საწარმოო პრაქტიკის დამთავრების შემდეგ „ელექტროსილას“ კომკავშირულმა ორგანიზაციამ ქართველ სტუდენტებს გაცილება მოუწყო.

თხუთმეტი დღის თავზე „ელექტროსილას“ ხელმძღვანელობიდან საქართველოს ინდუსტრიული ინსტიტუტის დირექტორის სახელზე სტუდენტების კეთილსაქმიანობის შესახებ სამადლობელი წერილი მოვიდა. გიორგი სალუქვაძეს ინსტიტუტის დირექტორმა ი. ვაშაყმაძემ მადლობა გამოუცხადა. პროფკომიტეტმა, როგორც კავშირის აქტივისტი წევრი და ამავე დროს „ვოროშილოვისებრი მსროლელი“ გიორგი მცირე კალიბრიანი შაშხანით დააჯილდოვა, რომელსაც ვერცხლის მონოგრამიანი წარწერა ჰქონდა“. გიორგი სალუქვაძის გულისხმიერებისა და წარსულისადმი ფაქიზი დამოკიდებულების აღსანიშნავად აქ მცირე ექსკურსს ვაკეთებთ.

ლენინგრადის კარნავალიდან 31 წლის გასვლის შემდეგ, ე.ი. 1969 წლის ივლისის თვეში,

გ. სალუქვაძე
1941 წ.

სამამულო ომის პერიოდი

1941-1946 წლები

გიორგი სალუქვაძე და თამარ ფარცვანია
თბილისი 1940 წელი

ქორწინებიდან შვიდი თვის შემდეგ, 1941 წლის 5 ივლისს გ. სალუქვაძე სამხედრო სამსახურში გაიწვიეს. მონაწილეობდა ალყაშემორტყმულ სევასტოპოლისა და ქერჩის ბრძოლებში. გიორგი ომის ქარცეცხლშიც არ ივიწყებს საყვარელ საქმეს და სათავეში უდგება წითელარმიელთა სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლს, პარალელურად იბრძვის, როგორც ოფიცერ-

გიორგი სალუქვაძე და თამარ ფარცვანია
1941 წლის 25 აგვისტო თბილისი

არტილერიისტი. 1943 წლის ივნისში იგი გადაიყვანეს ქართული მსროლელი დივიზიის საარტილერიო ლეგიონში დივიზიის ძიების მეთაურად. დივიზიის სარდლობის დავალებით გ. სალუქვაძე როგორც ლოტბარი, ქორეოგრაფი და მოცეკვავე 392-ე ქართული მსროლელი დივიზიის 955-ე საარტილერიო ლეგიონის ბაზაზე ქმნის წითელარმიელთა სიმღერისა და ცეკვის 80-კაციან ანსამბლს, რაშიც უდიდესი დახმარება გაუწია იმავე ლეგიონის პირველი დივიზიონის კაპიტანმა, საბჭოთა კავშირის გმირმა ალექსი ზაქარიას ძე პირმისაშვილმა. 1944 წლის თებერვალში ქ. თბილისში გამართულ ამიერკავკასიის ფრონტის წითელარმიელთა თვითმოქმედი კოლექტივების დათვალიერებაზე აღნიშნულ ანსამბლს პირველი ადგილი მიენიჭა - შესრულდა მასობრივი ცეკვა „ხორუმი“ თემაზე: „სამშობლოსათვის სტალინისათვის“, რომლის მუსიკა კომპოზიტორმა გრიგოლ კოკელაძემ დაწერა, გ. სალუქვაძემ თავის მომავალ მეუღლესთან, თამარ ფარცვანიასთან ერთად შეას-

ბევრი სისხლი აქ უბრალოდ დაღვრილა,
ბევრი მკლავი სამუდამოდ დახრილა,
სავალალო სისხლის ლეზის წესითა
სამწუხარო ცრემლი ბევრი დაღვრილა.

მთიულეთი შეიცვალა სრულიად,
სამტროდ არ სცემს დღეს ფარი და ხმალია,
ნუ გაშინებთ „კეჭნაობის“ ხმანია,
მთიულეები განუყრელი ძმანია!...

მაშ, ერეკლეს ხმლით ნაკურთხო გმირებო!
იყავით მზად, გქონდეთ მკლავი მაგარი,
რომ დავიცვათ ჩვენი ქვეყნის დიდება,
ჩვენი ხალხის ბრძნული ნაამაგარი!

საქართველოს სახელოვან ომებში
გაისმოდა მთიელების დიდება,
თავზარს სცემდეს მტერს თუშ-ფშავ-ხევსურთა
ფარის ცემა და ხმალში შერკინება.

გ.სალუქვაძის მიერ შექმნილი მასიური ცეკვა „ფარიკაობის“ ფრანგმენტი. ცენტრში მარცხნიდან: შ. გეჯაძე და გ. სალუქვაძე.
1946 წელი, მოსკოვი.

საინჟინრო და შემოქმედებითი საქმიანობა

1947-1956 წლები

1947 წლიდან გიორგი სალუქვაძე გადაკყავთ ტრესტ „საქართველოს ჩაის“ მახარაძის (დღევანდელი ოზურგეთი) №1 ჩაის ფაბრიკის მთავარ ინჟინრად და დირექტორის მოადგილედ. ეს მისთვის მეტად საპატიო და საპასუხისმგებლო დავალება იყო.

გ. სალუქვაძე ერთ-ერთ თავის ჩანაწერში აღნიშნავს, რომ „ჩემი საინჟინრო და ხალხურ თვითშემოქმედებაში მოღვაწეობა სინქრონულად მიდიოდა, ანუ, როდესაც ერთ მათგანზეა საუბარი, მეორეც უნდა ახსენოთ“. ამდენად ინჟინრისა და ხელოვანის ასეთმა ტანდემმა მის ცხოვრებაში ამ ორ პროფესიას შორის გარკვეული კანონზომიერება ჩამოაყალიბა.

შეუდგა თუ არა გიორგი მთავარი ინჟინრის მოვალეობის შესრულებას, იმავე დღესვე შეკრიბა მექანიკური და ელექტრო საამქროების ტექნიკური პერსონალი, კომისიის შემადგენლობაში მოიწვია ფაბრიკის მთავარი ტექნოლოგი, ერთობლივად შეამოწმეს ფაბრიკის ტექნოლოგიური დანადგარები, გამოკითხეს თანამშრომლები თუ, როგორ მუშაობდა თითოეული მათგანი წინა წლებში და რა ნაკლი გააჩნდა, გამოცდილი ექიმივით ყველა ტექნოლოგიური პროცესის მანქანაზე შექმნა მისი „ავადმყოფობის ისტორია“, ანუ საინჟინრო ენაზე ე.წ. „სადეფექტო უწყისი“, საიდანაც გააკეთა საჭირო სამარაგო ნაწილებისა და მასალების ამონაკრები, ანუ სია, რომლის ასლები გადასცა კომისიის წევრებს და მთელი შემადგენლობა დარაზმა ტრესტ „საქართველოს ჩაის“ ცენტრალურ სარემონტო ქარხანასა და ჩაის ფაბრიკებში სათადარიგო ნაწილების აღმოსაჩენად და შესაძენად.

ასეთი მაღალი ორგანიზებულობით დანყებული კაპიტალური შეკეთების წყალობით მახარაძის №1 ჩაის ფაბრიკამ ერთი წლის შემ-

დეგ ჩამორჩენილობა დაძლია. ეს ამბავი განსაკუთრებით ახარებდა ფაბრიკის მთავარ ტექნოლოგს, ტრესტ „საქართველოს ჩაის“ სტაჟიან ცნობილ სპეციალისტს ვალოდია ებრალიძეს, რომლისაგანაც გიორგი ტექნოლოგიური მიმართულების ყოველ საკითხზე კონსულტაციას ღებულობდა. ბათუმის ინდუსტრიულ ტექნიკუმსა და საქართველოს ინდუსტრიულ ინსტიტუტში მიღებული ყოველგვარი ცოდნა ახლა გამოადგა გიორგის. ნოემბრის თვიდან მეორე წლის აპრილის თვემდე სრულყოფილად გაეცნო და შეაკეთა ყველა მანქანა-დანადგარი, რამაც უზრუნველყო ფაბრიკის საპროექტო სიმძლავრის გაზრდა და დღე-ღამეში 72 ტონა ჩაის მწვანე ფოთლის შეუფერხებელი დამუშავება. ერთი სეზონის ბოლოს კი გიორგის ნათელი წარმოდ-

გ. სალუქვაძე ტრესტ „საქართველოს ჩაის“, მახარაძის №1 ჩაის ფაბრიკის მთავარ ინჟინრად და დირექტორის მოადგილედ მუშაობის დროს. 1947 წ.

დაზე პირველი ადგილი მოიპოვა, ხოლო 1948 წელს ჩატარებულ საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის მხატვრული თვითმოქმედების VI-ე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე, მახარაძის რაიონის სოფ. ნატანების, მაკვანეთის და გურიანთის კოლმეურნეობების ნაკრებმა ანსამბლმაც, რომლის მოცეკვავეთა ჯგუფს გ. სალუქვაძე ხელმძღვანელობდა, პირველი ადგილი დაიკვა.

1949 წლის შემოდგომაზე გ. სალუქვაძე მიწვეულ იქნა ქ. მახარაძის კულტურის სახლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის ქორეოგრაფად (ლოტბარი არტემ გიგოსძე ერქომაიშვილი). ფაქტობრივად გ. სალუქვაძისათვის აქედან იწყება დიდი სურვილების ფრთების შესხმაგამოაფლინოს და აღადგინოს ძველი ქართული ხალხური ცეკვები.

1951 წლის ოქტომბერში საქართველოს მხატვრული თვითმოქმედების VII-ე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე პირველად შესრულდა მის მიერ აღდგენილი ქართული მასობრივი ცეკვა, ფერხული „ფარცაკუკუ“, რომლის შესახებაც საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი ი. სუხიშვილი წერდა: „წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა მახარაძის სარაიონო კულტურის სახლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის გამოსვლამ. მათ მიერ ოლიმპიადაზე შესრულებული ახალი, მასობრივი ცეკვა, ფერხული „ფარცაკუკუ“ უეჭველად შევა ახალ ფურცლად ქართულ საბჭოთა ქორეოგრაფიაში“.

მართლაც ასე მოხდა, ბატონი ი. სუხიშვილის წინანწარმეტყველება ახდა და დღესაც ცეკვა „ფარცაკუკუ“, რომელსაც ზოგჯერ „ფარცატი“ მოიხსენიებენ, ძალზე პოპულარულია და საქართველოს თითქმის ყველა ანსამბლის რეპერტუარშია. მათი უმეტესობა სწორედ ამ ცეკვით იწყებს თავის კონცერტს როგორც სამშობლოში, ასევე საზღვარგარეთ, რომ არაფერი

მახარაძის რაიონის კულტურის სახლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი საქართველოს VII-ე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის სცენაზე. ცეკვა ფერხული „ფარცაკუკუს“ შესრულების დროს.

ვთქვათ ისეთ სახელოვან და აღიარებულ ანსამბლებზე როგორებიც არიან „სუხიშვილები“, „ერისიონი“, „რუსთავი“.

1954 წელს საქართველოს ხალხური შემოქმედების VIII-ე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე გ. სალუქვაძემ ქ. მახარაძის კულტურის სახლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის შესრულებით კვლავ ახალადგენილი მასობრივი ცეკვა „კალმახობა“ წარმოადგინა, რომელმაც ფართო აუდიტორიის ყურადღება მიიპყრო. ცეკვის დამ-

ცეკვა ფერხული "ფარცაკუკუ" ანსამბლ "ერისიონი" შესრულებით.

თავრების შემდეგ დიდხანს უკრავდნენ ტაშს ცეკვის აღმდგენელს და დამდგმელს გიორგი სალუქვაძეს.

საქართველოს სახალხო არტისტი, ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი ლ. გვარამაძე წერდა: "გიორგი სალუქვაძის მიერ აღდგენილი ქართული, მასობრივი, შრომის პროცესის ამსახველი ცეკვა "კალმახობა" სამუდამოდ შევა ქართული ცეკვის ოქროს ფონდში." აღსანიშნავია რომ ცეკვის, მუსიკის, ტექსტის, კოსტუმების ესკიზის ავტორი თავად გიორგი სალუქვაძეა.

ქ.მახარაძის რაიონის კულტურის სახლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის მიერ შესრულებული ცეკვა "კალმახობა" საქართველოს მხატვრული თვითმოქმედების VIII-ე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე თბილისში, 1954 წ.

1955 წელს გ.სალუქვაძე, რესპუბლიკის ხელმძღვანელობის გადანუყვეტილებით, საქართველოს მთავარენერგოს სისტემის ბუჟუჟესის მშენებლობის დირექტორად და ტექნიკურ ზედამხედველად დაინიშნა.

შემოქმედის თემში შემავალ უკანასკნელ სოფელს გომს, გაცდებით თუ არა, განუწყვეტილი ყრუ შხუილი შემოგესმებათ. რამდენადაც ზევით მიიწევთ, ეს შხუილი თანდათან ქუხილად იქცევა, ოღონდ ქუხილის ხმა სადღაც დაბლიდან ისმის. ორიოდ კილომეტრიც და თვალწინ წარმოგიდგებათ ბუნების საოცარი სილამაზე, მთის ანკარა მდინარის ბუჟუჟის კალაპოტი.

ამ ადგილას, ცადაზიდულ მთებს შორის როდესაც დაიწყო რაიონის სინამდვილეში მართლაც მნიშვნელოვანი ობიექტის, ბუჟუჟესის მშენებლობა, ეს საპასუხისმგებლო საქმე რესპუბლიკის ხელმძღვანელობამ რაიონის ხელმძღვანელობის წარდგინებით ახალგაზრდა ენერგეტიკოსს გ.სალუქვაძეს მიანდო. იგი თავდა-

ხელოვანი, შემოქმედი, საზოგადო მოღვაწე,
ფოლკლორისტი, ბუნების უომავი

1956-1990 წლები

1956 წლის ივლისში, საქართველოს რესპუბლიკურ ფესტივალზე გ. სალუქვაძის მიერ დადგმულ საფესტივალო ცეკვას 40 ქვეყნის წარმომადგენელთა მონაწილეობით, თემაზე „ჩვენ მშვიდობა გვინდა“ (მუსიკა კომპოზიტორ გ. კოკელაძის), პირველი პრემია მიენიჭა, რის გამოც ის და მისი ოჯახის წევრები დაჯილდოვდნენ ქ. მოსკოვში, 1957 წელს დანიშნულ სტუდენტთა ახალგაზრდობის VI მსოფლიო ფესტივალის საგზურებით, სადაც მათ მონაწილეობა უნდა მიეღოთ მსოფლიოს წარმომადგენელთათვის გამართულ „ქართულ ქორწილში“. აღნიშნული ქორწილი გაიმართა საკავშირო მიღწევათა გამოფენის საქართველოს პავილიონში. ამ ქორწილის პატარძალი გახლდათ ულამაზესი და სინატიფით გამორჩეული 19 წლის სოფიო იაშვილი, სიძე კი - ასევე ყოველმხრივ შემკული 22 წლის ჯემალ კიკნაველიძე. ქორწილს, რომელსაც 600-მდე კაცი ესწრებოდა და მათ შორის უმეტესობა უცხოელი სტუმარი იყო თამადის, ბ-ნ თამაზ ჯანელიძის მონაწილეობაზე სხვებთან ერთად გურულების დელეგაცია (10 კაცის შემადგენლობით) მიესალმა. გურულების დელეგაციას წინ ხონჩით ხელში მიუძღოდა 15 და 13 წლის ორი ყმაწვილი თეთრ ჩოხებში, გიორგის შვილები - გულლია და საყვარელა და ქართულ კაბაში გამოწყობილი მათი დედა თამარი, რომელმაც ნეფედედოფალს ჩონგური გადასცა საჩუქრად. დელეგაციის მშვენიერება იყო 98 წლის მოხუცი სოფ. ნატანებიდან, რუსული ენის მასწავლებელი გერასიმე ბოლქვაძე, რომელმაც დალოცა ნეფე-დედოფალი და გიორგის შვილებთან ერთად ცეკვითაც მიესალმა მათ. გურულებმა ომახიანი მაყრულით გაახალისეს დამსწრე საზოგადოება.

1959 წლიდან გ. სალუქვაძე 20 წლის განმავლობაში ხელმძღვანელობდა ქობულეთის

რაიონის სოფელ ქაქუთის საკოლმეურნეო გუნდის ქორეოგრაფიულ ჯგუფს, რომელსაც არაერთხელ ჰქონდა მოპოვებული სარაიონო, რესპუბლიკურ თუ საკავშირო დათვალეობებში პირველი ადგილი (1963, 1965, 1971, 1977 წლები).

1960 წელს პიონერთა და მოსწავლეთა რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე ქ. მახარაძის №2 საშუალო სკოლის და სხვა სკოლების ნაკრები გუნდით გ. სალუქვაძემ წარმოადგინა მუსიკალურ-ქორეოგრაფიული სურათი „ზეიმი პიონერთა ბანაკში“, სადაც პირველად შესრულდა მის მიერ აღდგენილი ინგილოური ცეკვა „შიპრობა“, რომელმაც ოლიმპიადის უმაღლესი შეფასება, პირველი პრემია დაიმსახურა. თავად გ. სალუქვაძე დაჯილდოვდა „სახალხო განათლების წარჩინებულის“ მედლით;

ცეკვა "შიპრობა" ინგილო მოსწავლეების შესრულებით 1967 წ.

გიორგის არქივში წავაწყდით ერთ წერილს, ასეთი სათაურით: „ეს მეგობრობა ასე დაიწყო“ რომელიც მას და საქართველოს დამსახურებულ მასწავლებელს, ბატონ ვანო სალუქვაძეს ერთობლივად დაუწერია და ინგილო მეგობ-

რებს ეხება. გთავაზობთ ამ წერილიდან ფრაგმენტს:

“1959 წელი იყო. მიმდინარეობდა გამალე-ბული მზადება პიონერთა და მოსწავლე ახალგაზრდობის რესპუბლიკური ოლიმპიადისათვის. საქართველოს დედაქალაქში მოელოდნენ მოსწავლეთა შემოქმედებას რესპუბლიკის ყველა კუთხიდან”.

ამ სტრიქონების ერთ-ერთ ავტორს, გ. სალუქვაძეს მაშინ ასეთი აზრი დაებადა: “კარგი იქნებოდა, თუ საქართველოს ყოველი კუთხის ბავშვებთან ერთად ინგილოებსაც მივალენებთ მონაწილეობას ოლიმპიადაში. ისინი ხომ ქართველები არიან, რომლებიც ცხოვრობენ მოძმე საბჭოთა აზერბაიჯანში”. მართლაც, გიორგი წავიდა საინგილოში, წამოიყვანა რამდენიმე

ბავშვი, მოამზადა ისინი და ჩართო ქ. მახარაძის სკოლების ბაზაზე შექმნილი გუნდის მიერ 1960 წელს თბილისში, ოპერისა და ბალეტის თეატრში წარმოდგენილ მუსიკალურ-ქორეოგრაფიულ სურათში „ზეიმი პიონერთა ბანაკში“, სადაც მახარაძელი მოსწავლეები ასრულებდნენ გიორგის მიერ დადგმულ ინგილოურ ცეკვა „შიპრობას“, ხოლო ინგილო ბავშვები ამ ცეკვისათვის სპეციალურა დაწერილ სიმღერას. მაყურებელმა მქუხარე ტაშით დააჯილდოვა გამომსვლელები. შთაბეჭდილება აუწერელი იყო. ასე ჩაეყარა საფუძველი მახარაძელი და ინგილოელი ახალგაზრდების მეგობრობას, რომელიც შემდგომ გიორგის ინიციატივით კიდევ უფრო გაღრმავდა.

ამ ფაქტმა განაპირობა ის, რომ ცოტა

გ. სალუქვაძე ინგილო მოცეკვავეებთან ერთად 1970 წ.

ხნის შემდეგ გიორგიმ საინგილოში იმოგზაურა. მასთან ერთად იყვნენ ვანო სალუქვაძე, ბჟუჟქესის პარტიული ორგანიზაციის მდივანი შოთა ჭანუყვაძე, მექანიკოსი რევაზ მექვაბიშვილი, მძლარი ვალერიან კობალაძე, გაზეთ "ლენინის დროშის" ფოტოკორესპონდენტი ამირან აბულაძე. ზემოთ აღნიშნული წერილი საინტერესოდ იკითხება და ბევრ საჭირო

ინფორმაციას შეიცავს ინგილოების შესახებ. მკითხველი გაეცნობა ინგილოთა იმდროინდელი ცხოვრების, ყოფისა და საქმიანობის ამსახველ ბევრ საინტერესო ეპიზოდს, მაგალითად, ინგილოურ ქორწილს, ცნობებს გამოჩენილ ინგილო მოღვაწეთა შესახებ და სხვა. ამ წერილის სრული ტექსტის გაცნობა მსურველს შეუძლია გ. სალუქვაძის საოჯახო არქივში.

გ. სალუქვაძის მოგზაურობა ჯგუფთან ერთად საინგილოში, სურათზე მარჯვნიდან: მეორე გ. სალუქვაძე, მარჯვნიდან მეექვსე მწერალი ვ. სალუქვაძე, სურათზე მარცხნიდან: პირველი მძლარი ვ. კობალაძე, მეორე საინგილოს, კახის რაიონის თოფაძის რვანლიანი სკოლის დირექტორი ნ. ოქროჯანაშვილი, მესამე, ბჟუჟქესის პარტიული ორგანიზაციის მდივანი შ. ჯანუყვაძე, მეოთხე, მექანიკოსი გ. მექვაბიშვილი, თოფაძის სკოლის მასწავლებლებთან ერთად. 1960 წ.

გიორგი თავისი ცეკვების კოსტიუმების ესკიზების შექმნისას ცდილობდა გამოეყენებინა სხვადასხვა ისტორიული თუ ეთნოგრაფიული მასალა, მაგალითად "გურული რაზმელების" ეს ჩაცმულობა მან ნაწილობრივ გამოიყენა ცეკვა "ფუნდრუკში" ვაჟების კოსტიუმებისათვის.

ცეკვა "ფუნდრუკის" დასაწყისი, მხატვრული თვითშემოქმედების

IX-ე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე თბილისში, ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრის სცენაზე

1961 წლის 13 მაისს თბილისში „ქარიშხალას“ სტადიონზე გაიმართა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 40 წლის-თავისადმი მიძღვნილი ზეიმი. სხვა საპატიო სტუმრებს შორის აღნიშნულ ზეიმზე მოწვეული იყვნენ „დიდი მოურავის“ ავტორი, მწერალი ანა ანტონოვსკაია და მისი ვაჟი, მწერალი ბორის ჩორნი. მათი ვიზიტის მიზანი, გარდა ამ ზეიმში მონაწილეობისა, იყო ის, რომ შეექმნათ და გამოეცათ დოკუმენტური ნოველები საქართველოს შესახებ. ასეც მოხდა - 1961 წელს საქართველოს მწერალთა კავშირის გამომცემლობა „ზარია ვოსტოკამ“ გამოსცა ნაშრომი „Документальные новеллы о Грузии“, სადაც საკმაოდ ვრცლად არის აღწერილი ინჟინრისა და ხელოვანის გ. სალუქვაძის მოღვაწეობა. შემდეგ, 1963 წელს, ამ მასალაზე დაყრდნობით „ქართული ფილმის“ დოკუმენტური სტუდიის მიერ (რეჟისორი ზაალ კაკაბაძე) გადაღებულ იქნა ორნაწილიანი ფერადი ფილმი სათაურით „შრომა და შემოქმედება გიორგი სალუქვაძისა“.

1963 წელს საქართველოს კულტურის სამინისტროს და საქართველოს მუსიკალური და ქორეოგრაფიული საზოგადოების ინიციატივითა და ქ. მახარაძის რაიონის პარტიული და აღმასრულებელი ხელისუფლების მხარდაჭერით ქ. მახარაძის სახელმწიფო თეატრში საზეიმოდ აღინიშნა გიორგი სალუქვაძის დაბადებიდან 50 და შემოქმედებითი მოღვაწეობის 30 წელი. იუბილეს და საზეიმო კონცერტს ესწრებოდნენ როგორც მახარაძის რაიონის წარმომადგენლები, ასევე მეგობრები, კოლეგები, სტუმრები თბილისიდან, რესპუბლიკის სხვადასხვა ქალაქებიდან და რაიონებიდან.

გიორგის შემოქმედება რომ მრავალმხრივი იყო, ამასზე ერთი ფაქტიც მეტყველებს. 1967 წელს, რესპუბლიკის ხელმძღვანელობის

გ.სალუქვაძის დაბადებიდან 50 და შემოქმედებითი მოღვაწეობის 30 წლისთავთან დაკავშირებულ საიუბილეო შეკრებაზე ე. მახარაძის სახელმწიფო თეატრში, 1963 წ.

გადანწყვეტილებით, თბილისში უნდა ჩატარებულიყო რესტორნების რესპუბლიკური შეჯიბრი, ანუ ქვეყნის სხვადასხვა რაიონის საზღვების ხელმძღვანელობას დედაქალაქში უნდა წარმოეჩინათ თავიანთი რაიონები ამ კუთხით, ანუ იმ თავისებურებებით და განსხვავებულობით, რაც საქართველოს ამ რეგიონებისთვის არის დამახასიათებელი ამ სფეროში. აი, სწორედ ამ საქმეში სთხოვა დახმარება გიორგის რაიონის საზღვების ხელმძღვანელობამ და არც შემცდარა. რესტორან "ისინდში" (იყო ასეთი რესტორანი თბილისში იპოდრომის ტერიტორიაზე) გამართულმა გურულების მასპინძლობამ, კერძოდ რესტორანმა „გურიამ“ საყოველთაო აღიარება მოიპოვა და პირველი ადგილი დაიმსახურა, რაშიც გიორგიმ უდიდესი წვლილი შეიტანა. ამ ფაქტთან დაკავშირებით მოგვიანებით გადაიღეს დოკუმენტური ფილმი - "გინვევთ ქართულ სუფრასთან".

გიორგი სალუქვაძე 1964 წელს შეუდგა

მესხურ-ჯავახური მუსიკალურ-ქორეოგრაფილი ფოლკლორის შეგროვებას და შესწავლას. ორი წლის დაულაღავი შრომით მან ბევრ საინტერესო მასალას მოუყარა თავი. დიდი მგოსნისა და მოაზროვნის შოთა რუსთაველის დაბადების 800 წლისთავის აღსანიშნავი საიუბილეო დღეებისათვის 1966 წლის 24 სექტემბერს ახალციხის კულტურის სახლის ანსამბლმა ბრწყინვალედ შეასრულა ძველი მესხური ქალთა ცეკვა „მძიმური“ და მესხურ-ჯავახური ვაჟთა ცეკვა „იდუმალა“ (ამ ცეკვაში ასახულია თურქ დამპყრობთა მიერ ქართველების იძულებითი გამაჰმადიანების ცდები). იგივე ცეკვები და კიდევ ერთი ძველი მესხური მასობრივი ფერხული სახელწოდებით „დიდება“, სახუმარო ცეკვით „ვარძიობა-ძიობასა“, თბილისის მაცურებელმა იხილა 1967 წელს, რომლის შესახებ საფესტივალო დათვალიერების ყიურის თავმჯდომარე, საქართველოს სახალხო არტისტი, კომპოზიტორი შალვა მშველიძე წერდა:

"ჯერ არ მოუხდენია მესხეთის ხელოვნება"

გ.სალუქვაძე ცნობილ გურულ მომღერლებთან: შერმანდინ ჭკუასელთან, ვარლამ და ასლან ვაშლომიძეებთან, აპოლონ ჩავლეიშვილთან, ილარიონ სიხარულიძესთან, გიტო აროშიძესთან ერთად. სურათზე მარცხნივ ფ. ბაბილოძე. ფრანგმენტი ფილმიდან "გინვევთ ქართულ სუფრასთან."

1967 წ.

ნებას ისეთი ძლიერი შთაბეჭდილება, როგორც ფესტივალის მეორე დღეს. ამ დღეს მოხდა სასანაული, სხვანაირად არ შემიძლია შევაფასო ეს ფაქტი, სახელმოსხვეჭილმა ინჟინერმა და ქართული ცეკვების უნიჭიერესმა ქორეოგრაფმა, ჩვენი ხალხის ისტორიის მოტრფიალე გიორგი სალუქვაძემ ახალციხის ანსამბლთან ერთად წარმოგვიდგინა ცეკვები „მძიმური“ და „იდუმალა“, ფერხული „დიდება“, განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მოახდინა ცეკვების კომპოზიციამ, ეროვნულმა ილეთებმა, ცეკვის შესრულების ოსტატობამ“.

ფესტივალზე გამოსვლისათვის გ. სალუქვაძის მიერ მომზადებული ახალციხის, ქობულეთის რაიონის სოფელ ქაქუთის და მახარაძის რაიონის ქორეოგრაფიული კოლექტივები ფესტივალის ლაურეატები გახდნენ და დიდი ოქროს მედლებით დაჯილდოვდნენ, ხოლო გ. სალუქვაძეს ფესტივალის ლაურეატის წოდება მიენიჭა.

გ. სალუქვაძის შემოქმედებაში ახლის ძიების საკითხი ყოველთვის წინა პლანზეა. იგი მოგზაურობს აჭარის მაღალმთიან სოფლებში, რათა ხალხში დამარხული მდიდარი საუნჯე დღის სინათლეზე გამოიტანოს. ამის დამადასტურებელია 1965 წელს ბათუმში გამართული მხატვრული თვითმოქმედების დათვალიერება, რომელზეც ქაქუთის ანსამბლმა, გ. სალუქვაძის ხელმძღვანელობით, შეასრულა ძველი ხალხური მასობრივი სანახაობა „სეირი“. პირველად შესრულდა ასევე გ. სალუქვაძის მიერ აღდგენილი ქალთა შრომის პროცესის ამსახველი ცეკვა „ხელტარის ნადი“, („ხელტრის ნადი“).

გიორგის მიერ მომზადებულ ქორეოგრაფიულ კოლექტივებს იცნობენ არა მარტო საქართველოში, არამედ მის ფარგლებს გარეთაც. სოფელ ძიმითის საკოლმეურნეო ანსამბლი წა-

ცეკვა "მძიმურის" ფრანგმენტი

რმატებით გამოვიდა კოლმეურნეთა III საკავშირო ყრილობაზე მოსკოვში, კრემლის ყრილობათა სასახლეში; სოფელ ქაქუთის კოლექტივი, ძიმითის კოლექტივთან ერთად, - ბალტიისპირეთში, მახარაძის კულტურის სახლის კოლექტივი - უკრაინაში, მოსკოვში და სხვა.

მესხური ცეკვა ფერხული "დიდება", ფრანგმენტი. 1967 წელი

გიორგი სალუქვაძეს თავისებური წვლილი მიუძღვის პიონერთა და მოსწავლეთა მიმართაც, მან ქართული საცეკვაო ილეთების გამოყენებით შექმნა გოგონათა ცეკვა „წყაროსთან“, რომელშიც საცეკვაო-სააკომპანიმენტო მელოდიად გამოყენებული აქვს ქართული ხალხური სიმღერა „თებრონე მიდის წყალზედა“. ბიჭუნებისათვის კი დადგა სიცოცხლით სავსე საბავშვო ცეკვა „ცხენობანა“. იგი მოსწავლეთა მხატვრული თვითმოქმედი წრეების დათვალერებაზე თბილისში, ოპერის სცენაზე ვირტუოზულად შეასრულა მახარაძის პიონერთა და მოსწავლეთა სახლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლმა.

თავისი მზრუნველი ხელი გიორგის არც მახარაძის სახელმწიფო თეატრისათვის დაუკლია, წლების განმავლობაში მან ქორეოგრაფიულად დადგა და მუსიკალურად გააფორმა ორ ათეულზე მეტი სპექტაკლი. ასევე მისი კონსულტაციითა და ქორეოგრაფიული კომპოზიციებით არის გადაღებული სამი დოკუმენტური კინოფილმი: „შრომა და შემოქმედება“, „შეხვედრა მთაში“, „გინვევთ ქართულ სუფრასთან“ და სხვა.

გიორგიმ თავისი წვლილი ქართული ხალხური სიმღერების დაცვისა და შენარჩუნების საქმეშიც შეიტანა. მისი ინიციატივითა და საქართველოს მუსიკალური და ქორეოგრაფიული საზოგადოების მხარდაჭერით მახარაძეში, ჩვენს ქვეყანაში პირველად, 1968 წელს შეიქმნა გურული სიმღერების აღმდგენი და შემსწავლელი ოთხწლიანი სკოლა, სადაც სიმღერას ასწავლიდნენ გურული სიმღერის ოსტატები, სანოტო დამწერლობისა და ფორტეპიანოს პედაგოგები. ამ სკოლის დირექტორი და ერთი პედაგოგთაგანი გიორგიც გახლდათ, სკოლაში სწავლების 4 - წლიანი ციკლი გაიარა მსმენელ-

ძიმიტის საკოლმეურნეო სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი, ხელმძღვანელი გ. სალუქვაძე 1968 წ.

თა სამმა ნაკადმა. ეს სკოლა რამდენიმე ათეულმა ქალ-ვაჟმა დაამთავრა, რომელთაგანაც მრავალი კურსდამთავრებული ლოტბარობას დღესაც ეწევა. თავიდან კი ასე დაიწყო.

ხალხური მუსიკა ცეკვაზე ნაკლებ როდი იტაცებდა გ. სალუქვაძეს. იგი სიმღერით სუნთქავდა. აკვნიდანვე გამოჰყვა მუსიკის სიყვარუ-

იმსჯელებენ მუსიკაზე, (არამედ ამ ქალაქების ხალხური ანსამბლებით. ასეთ სიტუაციაში, ცხადია, გ. სალუქვაძის წამოწყება მისაბაძად იქნა აღიარებული. მით უფრო, რომ ამ ფორუმზე გ. სალუქვაძე წარსდგა მუშაობის ერთი წლის ანგარიშით. თავისი სკოლის მონაწევების შესრულებით რამდენიმე ხალხური სიმღერა მოასმენინა პლენუმის წევრებს. სკოლის დასაკომპლექტებლად რაიონის კოლმეურნეობებმა გამოაგზავნეს თითო, ზოგმა სამი კაცი. სულ 42 ვაჟი და ქალი შეიკრიბა (დანართში იხილეთ აღნიშნული სკოლის პირველი შემადგენლობა). მონაწევებს კოლმეურნეობისაგან სტიპენდია დაენიშნათ ამავე დროს ჰქონდათ, ნებართვა,

რომ თავიანთსავე თუ მეზობელ სოფელში ჩამოეყალიბებინათ მომღერალთა ჯგუფი ან გუნდი და სკოლაში ნასწავლი მათთვისაც გადაეცათ. სკოლის დირექტორად თვით გ. სალუქვაძე დაინიშნა. მასწავლებლებად კი მოიწვია ძველი გამოცდილი მომღერლები - ვ. ერქომაიშვილი (საგალობლების მასწავლებლად), დ. ქარჩავა (ხალხური სიმღერების მასწავლებლად), აკადემიური მუსიკის ელემენტების შესასწავლად კი ადგილობრივი მუსიკალური სასწავლებლის გამოცდილი პედაგოგები - შ. ლორთქიფანიძე (სანოტო სისტემა, სოლფეჯიო) და ვ. ქუთათელაძე (საგუნდო-სადირიჟორო ხელოვნება, სავალდებულო ფორტეპიანო). თვითონ

გურული სიმღერების აღმდგენი და შემსწავლელი სკოლის პირველი ნაკადი. 1970 წ.

ლმნიფო თეატრისთვის დაუკლია. 1948 წლიდან თითქმის სიცოცხლის ბოლომდე მას ქორეოგრაფიულად გაფორმებული აქვს მახარადის სახელმწიფო თეატრის შემდეგი სპექტაკლები: "დიადი მეგობრობა", "ზვავი", "კიკვიძე", "დაჭრილი არწივი", "ზამთრის ზღაპარი", "კომბლე", "იავნანამ რა ქმნა", "ბაბთიანი გოგონა", "შაითან ხიხო" და სხვა.

გ.სალუქვაძის კონსულტაციით არის გადაღებული კინოფილმები: "ქართული ქორწილი", "გინვევთ ქართულ სუფრასთან", "შუამთური სეირი", "ფარცაკუკუ", "კალმახობა" და სხვა.

ხელოვნებაში ხანგრძლივი ძიების დიდ გზაზე გიორგი სალუქვაძის ერთგული თანამგზავრი და მეგობარი იყო მისი მეუღლე თამარ ფარცვანია-სალუქვაძისა, ერთ დროს საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლის სოლისტი-მოცეკვავე, შემდგომში დამსახურებული მასწავლებელი, მუსიკოსი, ქორეოგრაფი; ამ მუსიკალური ოჯახის შვილები, ვაჟები - გიორგი (გულღია) და საყვარელა-არქიტექტორები არიან.

გიორგი, მეუღლე თამარი, შვილები გულღია (გიორგი) და საყვარელა.

გიორგი სალუქვაძეს რესპუბლიკური და საკავშირო ორგანოების მიერ მინიჭებული და

მიღებული ჰქონდა სხვადასხვა საპატიო წოდებები და სიგელები:

- დიდ სამამულო ომში მონაწილეობისათვის 8 მედალი, 1941-1945 წლებში;
- საქართველოს უმაღლესი საბჭოს საპატიო სიგელი ხელოვნების დარგში (სამგზის), 1951, 1955 და 1980 წლებში;
- საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, 1957 წ.;
- საქართველოს სახალხო განათლების წარჩინებულის წოდება და მედალი, ორიგზის - 1960 წ. და 1967 წ.;
- აჭარის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელი ხელოვნების დარგში, 1964 წ.;
- საქართველოს რეპუბლიკის დამსახურებული ინჟინრის საპატიო წოდება, 1967 წ.;
- საბჭოთა კავშირის ენერგეტიკისა და ელექტრიფიკაციის სამინისტროს წარჩინებულის წოდება და სამკერდე ნიშანი, 1979 წ.;
- ბუნების ქომავის საპატიო წოდება და დიდი ოქროს მედალი, 1980 წ.;
- საქართველოს სახალხო არტისტის საპატიო წოდება, 1985 წ.;
- საკავშირო და რესპუბლიკურ ფესტივალებზე, მოზრდილთა თუ მოსწავლეთა მხატვრული თვითმოქმედების დათვალეიერებებზე მიღებული აქვს 7 ოქროს მედალი;

1990 წელს 15 ივნისს გიორგი ისაკის ძე სალუქვაძე გარდაიცვალა.

გ. სალუქვაძის სამოქალაქო პანაშვიდი და გამოსვენება შედგა ქ. მახარადის ა. ნუნუნავას სახელობის სახელმწიფო თეატრიდან. დამსწრეთა შორის მრავლად იყვნენ გიორგის შემოქმედების თაყვანისცემლები, მეგობრები, კოლეგები, ოჯახის ნაცნობები საქართველოს

თითქმის ყველა კუთხიდან, შემოქმედებითი კოლექტივები როგორც ადგილობრივი, ასევე ჩამოსულები. ანსამბლი „ერისიონი“ მთლიანი შემადგენლობით ბატონების, ჯ. ჭკუასელისა და რ. ჭოხონელიძის ხელმძღვანელობით; ბ-ნ ა. ერქომაიშვილი, რომლის დიდ ოჯახთან გიორგის დიდი და ნათელი ურთიერთობა აკავშირებდა. გამოსვენების ცერემონიალს დაესწრო თბილისიდან სპეციალურად ჩამოსული იმ დროს საქართველოს ცენტრალური კომიტეტის გაყოფილების გამგე ბ-ნ ნ. საჯაია და საქართველოს კულტურის მინისტრი ბ-ნ ვ. ასათიანი. წარმომადგენლები ბალტიისპირეთიდან, ესტონეთიდან, ბელორუსიიდან, უკრაინიდან. სამგლოვიარო დეპეშათა რაოდენობამ ასეულს გადააჭარბა. გიორგი სალუქვაძე დაკრძალეს თავის მშობლიურ სოფელ ცხემლისხიდში, წინაპართა საფლავების გვერდით.

1997 წელს, გიორგის დაბადების 80 წლისთავთან დაკავშირებით გამართულ საიუბილეო დღეებში ქ. ოზურგეთში, სახელმწიფო თეატრის გვერდით მდებარე სკვერში გაიხსნა გიორგის ბრინჯაოს ბიუსტი, (მოქანდაკე ი. რევაზიშვილი და არქ. ს. სალუქვაძე). იმ ქუჩას ქ. ოზურგეთში, სადაც გიორგი ცხოვრობდა, და სოფ. ცხემლისხიდის კულტურის სახლს გიორგი სალუქვაძის სახელი ეწოდა. სალუქვაძის სახელი ეწოდა ასევე ოზურგეთის ბავშვთა ქორეოგრაფიულ ანსამბლს „ფესვებს“, რომლის ხელმძღვანელია, ახალგაზრდა წარმატებული ქორეოგრაფი მერაბ მორჩილაძე.

მადლიერმა შთამომავლობამ არ დაივინყა გ. სალუქვაძის სახელი და ბატონების: ვასილ ჩიგოგიძის, ნოდარ გოგუასა და მერაბ მორჩილაძის ინიციატივით, გურიის მხარის ყოფილი გუბერნატორის, ბ-ნ ვალერი ჩიტაიშვილის და დღევანდელი გუბერნატორის გიორგი ჩხაიძის,

ოზურგეთის რაიონის მუნიციპალიტეტის ყოფილი გამგებლის გია ტაკიძის, დღევანდელი გამგებლის, კონსტანტინე შარაშენიძის და საკრებულოს ყოფილი თავმჯდომარის ალექო მამეშვილის და დღევანდელი თავმჯდომარის ავთანდილ სურგულაძის მხარდაჭერით 2010 წ. დაარსდა და დღესაც გრძელდება გიორგი სალუქვაძის სახელობის ფოლკლორის საერთაშორისო კონკურსი-ფესტივალი და ამავე წლის ივნისში ჩატარდა პირველი ფორუმი. აი, რას ვკითხულობთ აღნიშნული კონკურს ფესტივლის დებულებაში:

გამოჩენილი ქართველი ფოლკლორისტის, ქორეოგრაფისა და ლოტბარის, საქართველოს სახალხო არტისტის და საქართველოს დამსახურებული ინჟინრის გიორგი სალუქვაძის სახელობის კონკურს-ფესტივალი ტარდება საქართველოში, ბატონი გიორგის მშობლიურ მხარეში, კერძოდ, შავიზღვისპირა კურორტ ურეკში და ქალაქ ოზურგეთში ყოველწლიურად.

ჩატარების თარიღი: ყოველი წლის ივნისის მეორე ნახევარი. ფესტივალის დამფუძნებელია საზოგადოება „არტ-გურია“.

ორგანიზატორები:

- ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის საკრებულო და გამგეობა, საზოგადოება „არტ-გურია“,
- გ. სალუქვაძის სახელობის ბავშვთა ქორეოგრაფიული ანსამბლი „ფესვები“.

მხარდამჭერები:

- შემოქმედელი მიტროპოლიტი მეუფე იოსები,
- საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრო,
- გურიის მხარის ადმინისტრაცია,
- საქართველოს ქორეოგრაფიის მოღვაწეთა

საქართველოს სახალხო
არტისტი
გიორგი სალუქვაძე
სახელობის ოქროს მედალი

მოწმობა №001

დროის ჩანაწერები

გიორგი სალუქვაძის საოჯახო არქივში გავეცანით მის მიერ სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა თემის თუ პრობლემის გარშემო მის დამოკიდებულების გამომხატველ, წერილებს, ჩანაწერებს და კიდევ ერთხელ დავრწმუნდით იმაში, თუ რაოდენ გულანთებული იყო იგი იმ საკითხებისა თუ პრობლემების მიმართ, რომელიც ეხებოდა თავისი ქვეყნისა და ხალხის წარსულს, აწმყოს თუ მომავალს; მის საინჟინრო საქმიანობას თუ ხელოვნებას, კონკრეტულ პიროვნებებს და ა.შ. ქვემოთ წარმოგიდგინთ გ. სალუქვაძის რამდენიმე ასეთ "დროის ჩანაწერს".

"არტემ ერქომაიშვილი ჩემი უფროსი მეგობარი"

არტემ გიგოს ძე ერქომაიშვილს, ასაკით ჩემზე გაცილებით უფროსს, მე ადრევე ვიცნობდი. ჯერ კიდევ შვიდწლედის მოსწავლე ვიყავი, როდესაც ბათუმის ნავთსადგურის მტვირთავ მუშათა გუნდმა არტემის ხელმძღვანელობით ცხემლისხიდზე ქართული სიმღერების კონცერტი გამართა. მონაწილეობას იღებდნენ არტემის მამა გიგო, ბიძა გიორგი ბაბილოძე და ძმები ანანია და ვლადიმერ ერქომაიშვილები. გუნდის მიერ შესრულებულმა სიმღერებმა და ჩონგურზე დალილინებამ დიდი შთაბეჭდილება იქონია როგორც საზოგადოებაზე, ისე ჩემზე.

შემდგომ წლებში იმავე გუნდს მოვუსმინე აგარაკ გომის მთაზე, აქაც დიდი მონონება დაიმსახურა მათმა სიმღერებმა, განსაკუთრებული შეფასებით აღნიშნა ძმების არტემის, ანანიას და ვლადიმერის მიერ შესრულებული გურული სიმღერა „შავი შაში“. როდესაც წამოვიზარდე, გავეცანი და შევისწავლე არტემის მიერ ფირფიტებზე ჩანერილი გურულ-აჭარული

საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე არტემ ერქომაიშვილი. 1962 წ.

რამდენიმე სიმღერა, მაგალითად, "ორი-რა", "ადილა", "ხინწკალა" და სხვა.

1949 წელს მახარაძის კულტსახლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის ქორეოგრაფობა შემომთავაზეს. მომღერალთა გუნდს არტემი ხელმძღვანელობდა. არტემთან ერთად მუშაობის სურვილით წინადადებას მსწრაფლ დავეთანხმე. ოთხი წელი ვიმუშავეთ განსვენებულმა არტემმა და მე ერთად, მუდამ შეხმატკბილებულად ვწყვეტდით სიმღერასთან ცეკვის ერთობლივად შესრულების ვარიანტებს. არტემი ხალხური სიმღერისა და გალობის უდავოდ დიდოსტატი და ამავე დროს ვირტუოზი შემსრულებე-

ბულიყო ყოვლად უდანაშაულო და ისტორიულად ნანამები ფერეიდნელი ქართველების სამშობლოში დაბრუნების საკითხი. ორი წლის შემდეგ ფერეიდანთან საქართველოში მართლაც გადმოსახლდა 39 ოჯახი. ჩვენ ვერ ვიტყვით, რომ ამ თხოვნის საფუძველზე დაბრუნდნენ ფერეიდნელები, მაგრამ აშკარაა, რაღაც მონაწილეობა კი გვაქვს ამ წერილით მიღებული ერისათვის მეტად მტკივნეული ისტორიული საკითხის დადებითად გადაჭრის საქმეში.

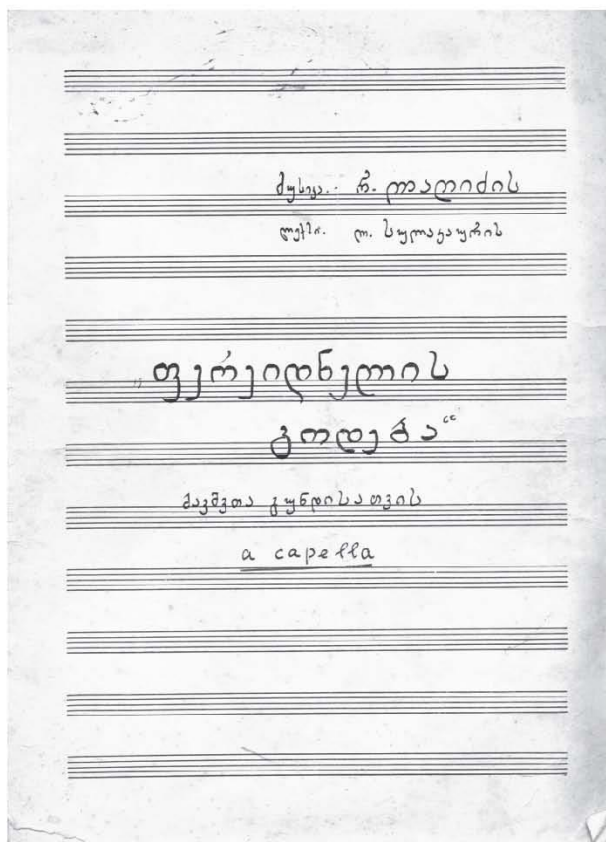
1967 წლის გაზაფხული იყო. მთელი საქართველოს მოსწავლე ახალგაზრდობა ამავე ზაფხულზე ჩასატარებელი მხატვრული თვითმოქმედების ოლიმპიადისათვის ემზადებოდა. გიორგი სალუქვაძეს მახარაძის კომკავშირის რაიკომის ხელმძღვანელობამ სთხოვა, როგორც წინა წლებში მოსწავლეთა მხატვრული თვითშემოქმედების დათვალიერებაში კარგი მაჩვენებლების მქონეს, მელექედურის საშუალო სკოლას დახმარებოდა მომავალ ოლიმპიადაში მონაწილეობისათვის. საშუალო სკოლის მომღერალთა გუნდს აჭარის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ვალერიან ლუკას ძე სადრაძე ხელმძღვანელობდა. იმ ხანებში საქართველოს პროგრესიული საზოგადოების ყურადღება მიქცეული იყო ფერეიდნელი ქართველებისადმი. პოეტმა ა. სულაკაურმა გაზეთ, "ახალგაზრდა კომუნისტში" გამოაქვეყნა ფერეიდნელებისადმი მიძღვნილი ლექსი. რამდენადაც ეს თემა აქტიური იყო გიორგი დიდი ფიქრის შემდეგ მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ მოსწავლეთა მომავალ ოლიმპიადაზე მელექედურის მოსწავლეთათვის ძირითად თემად გამოე-

ინგილოური ცეკვა "შიპრობის" ფრანგმენტი. ასრულებს სოფ. მელექედურის საშუალო სკოლის მოსწავლეები.

ყენებინა ფერეიდნელთა საკითხი, მეტადრე მას ყოველმხრივ მზად ჰქონდა გამარჯვებული ინგილო-ფერეიდნული ცეკვა "შიპრობა" თავისი კოსტიუმებით, მუსიკით და ტექსტით.

გიორგიმ საქართველოს სასიქადულო კომპოზიტორს რევაზ ლალიძეს თხოვნით მიმართა, რომ ა. სულაკაურის გამოქვეყნებულ ლექსზე "ფერეიდნის მინას ვხნავ" დაეწერა შესაფერისი სიმღერა და სიმღერას დაერქმეოდა „ფერეიდნელის გოდება“, რომელსაც მოსწავლეთა მომავალ, მხატვრული თვითმოქმედების ოლიმპიადაზე შეასრულებდნენ მელექედურის საშუალო სკოლის მოსწავლეები. ოციოდე დღის შემდეგ მახარაძეში გიორგი სალუქვაძის სახელზე მიღებულ შეკვრაში სიმღერის სათანადო კლავირთან ერთად იყო წერილი შინაარსით: „ძვირფასო გიორგი! თქვენმა თხოვნამ დამჭედა, მე ახალგაზრდობიდანვე შეძრწუნებული ვიყავი ფერეიდნელთა

ხვედრით, მსურდა რაიმე შემექმნა მათდამი მიძღვნილი; გიგზავნით ჩემს ბოლო სიმღერას, თქვენი სურვილით შერქმეული სახელწოდებით "ფერეიდნელის კოდება, ვგზავნი ყოველგვარი საფასურის გარეშე, დაე! იგი ჩემგან სასიყვარულო ნობათად მიეძღვნას ჩვენი მშობლიური საქართველოს ყველა ბავშვს, მომავალ კაიქართველებს.

პატივისცემით რ. ლალიძე.*

*რ. ლალიძის აღნიშნული წერილი, ნოტებითურთ ინახება გ. სალუქვაძის არქივში.

რ. ლალიძის ეს ახალი, ამალეღვებელი სიმღერა სწრაფად შეისწავლეს მეღეჭედურელმა მოსწავლეებმა. ცეკვა "შიპრობის" მონაწილე 18 ქალ-ვაჟი შეიმოსა ახალი შესაფერისად გაფორმებული ტანსაცმლით, საბურველით და მოკაზმულობით.

1967 წლის ივლისში მოსწავლეთა ოლიმპიადაზე, რომელიც მიძღვნილი იყო საბჭოთა კავშირის შექმნის 50 წლისთავისადმი, თბილისის ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრის სცენიდან, როდესაც მეღეჭედურის მოსწავლეების გამოსვლის ჯერი დადგა, გამოცხადდა რომ წარმოდგენილი იქნება მუსიკალურ-ქორეოგრაფიული სურათი "ფერეიდანი", პატარა ბიჭმა ფარდის წინ მოხდენილად წაიკითხა ა. სულაკაურის ლექსი:

"ფერეიდანის მინას ვხნავ, აგერ სამასი წელია, გამხმარი ფიქრი ჩავთესე, ხმელი ხორბალიც ერია, ფიქრების ამომწვანების, ვახ, სული გადამელია. სამშობლოს მონატრებულ ვარ, აგერ სამასი წელია, ბედიც ამგვარი მწერია".

ამ ეროვნული გულისტკივილის მომგვრელ დეკლამაციას მოყვა კომპოზიტორ რ. ლალიძის მიერ სპეციალურად დაწერილი სიმღერა ზემოთ მოყვანილ ლექსზე, რამაც მაყურებელთა აღტაცება გამოიწვია.

კუბლიკის აღფრთოვანება ასევე განაპირობა ინგილო-ფერეიდანელთა ცეკვა "შიპრობამ", რომელიც სრულად იქნა პირველად შესრულებული. მუსიკალურ-ქორეოგრაფიულმა სურათმა "ფერეიდანმა" მაყურებელთა და ჟიურის წევრთა უდიდესი სიმპათია დაიმსახურა.

მახარაძის რაიონის, მეღეჭედურის საშუალო სკოლის მოსწავლეთა სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლს და მის ვოკალურ ხელმძღვა-

სამშობლოში გამგზავრების წინა დღეს ლატვიელები მიიპატიჟა ძიმითის კოლმეურნეობის გამგეობამ. სტუმრებმა და მასპინძლებმა, კოლმეურნეობის სიმღერისა და ცეკვის 120-კაციანმა ანსამბლმა, რომელსაც გიორგი ხელმძღვანელობდა, ერთად გამართეს მეგობრობის დიდი კონცერტი. ძიმიტელებმა რიგელებს მამაპაპურად სცეს პატივი, მეორე დღეს დილით, გამოსამშვიდებელ სუფრაზე სტუმრებმა მასპინძლებს უთხრეს: "ამდენი პატივისცემის აღსანიშნავად რაიმე დაგვაწავლეთო", სუფრის თამადამ გიორგიმ სტუმრებს ასეთი დავალება მისცა: "როცა სამშობლოში ჩაბრძანდებით და სახლში დაისვენებთ, შემდეგ ქართველების სახელით იან რაინისის საფლავზე ცოცხალი ყვავილების თაიგული მიიტანეთ და დავალების შესრულება წერილით გვაცნობეთო".

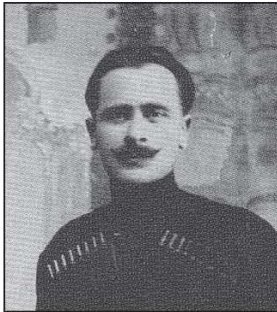
თხუთმეტი დღის შემდეგ, ლატვიიდან ძიმიტში მოვიდა დალუქული ამანათი, რომელშიაც იდო რამდენიმე ჯგუფური სურათი და წერილი, შინაარსით: "თქვენი დავალები შევასრულეთ, იან რაინისის საფლავზე ანსამბლთან ერთად ორგანიზებულად მივიდა ასამდე კაცი, კულტურის მუშაკები, მივიტანეთ ცოცხალი ყვავილების გვირგვინი, შევასრულეთ მეგობრობის სიმღერა ლატვიურად და უკვე ქართულად შესწავლილი „სულიკო“, გიგზავნით სურათებს და გვირგვინის ლენტს. თქვენი განუყრელი მეგობრები: ადოლფი, იური, ფრანცი, ანტონი, იაზექსი, ულდისი". ცოცხალი ყვავილების გვირგვინიდან მონახსენ შავი აბრეშუმის ლენტზე რუსული შრიფტით ეწერა: "ლატვიური საბჭოთა ლიტერატურის ფუძემდებლის იან რაინისის ხსოვნას საქართველოს ულამაზესი კუთხის გურიის მშრომელებისაგან".

აჭარის ასსრ. ქობულეთის რაიონი
სოფ. ქაქუთის სიმღერისა და ცეკვის
ანსამბლი. ხელმძღვანელები
გ. სალუქვაძე და მ. შავიშვილი

სახელგანთქმული ლოტბარი-ვარლამ სიმონიშვილი

„არ არის მკვდარი ვინც მოკვდა და ხალხს შესწირა დღენია. მკვდრად იგი თქმულა, ვისაც აქ სახელი არ დარჩენია“.
ი.ჭავჭავაძე

საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ვარლამ სიმონიშვილი

ერის მოჭირნახულის, დიდი ილიას ეს სიტყვები ჭეშმარიტად განსვენებულ ვარლამ ოქროპირის ძე სიმონიშვილს შეეფერება. ჯერ კიდევ საეკლესიო-სამონასტრო გარემოცვაში მყოფი ნიჭიერი მგალობელი ყმანვილი, სისხლიანი ცხრაასხუთი წლის ვითარებაში, ფილთა თოფებითა და დამბაჩებით შეიარაღებული, ცარიზმის წინააღმდეგ აჯანყებული გურული გლეხობის რიგებში „მარსელიოზას“ დამგუგუნებელი, თვითმპყრობელური რეჟიმის გამძაფრებული რეაქციის პირობებში გურული ხალხური მომღერლების თავის მომყრელი, იმედის მიმცემი და ამამღერებელი, მენშევიკური უღიმღამო ყოფის დროს მომღერალთა საკუთარ ხარჯზე შემნახველი, საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირველი დღიდანვე მთელი შემოქმედებითი აღმაფრენით ამღერებული, პირველი რაიონული გურული ეთნოგრაფიული გუნდის ორგანიზა-

ტორი და ხელმძღვანელი, მოსწავლეთა სასკოლო და სამხედრო ნაწილების ჯარისკაცთა და ოფიცერთა მომღერალთა გუნდების მზრუნველი ლოტბარი – აი, განვლილი გზა და სახე ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის, ანგანსვენებულ ვარლამ სიმონიშვილისა.

1929 წლიდან, საქართველოს ხალხური თვითშემოქმედების პირველი ოლიმპიადიდან დაწყებული, სიცოცხლის უკანასკნელ პერიოდამდე ვარლამ სიმონიშვილის ხელმძღვანელობითა და მონაწილეობით მახარაძის რაინის ეთნოგრაფიული გუნდი ყველა სახის დათვალიერებაზე უმაღლეს შეფასებას ღებულობდა. საამისოდ, მისი რეპერტუარი მუდამ მდიდრდებოდა ახალ-ახალი სასიმღერო მელოდიებით, გაოცებაში მოჰყავდა დედაქალაქის მაღალმომთხოვნელობითი გემოვნების მსმენელები, საქართველოს გამოჩენილი კომპოზიტორები, ხელოვნების მცოდნენი და სხვანი. მან პირველმა აიყვანა კულმინაციურობამდე და ქართულ ხალხურ სასიმღერო ხმათა ოჯახში საპატიო ადგილზე დაამკვიდრა გურული კრიმანჭული. ვარლამის მადლიანი შრომისმოყვარეობით, უნართა და უანგარო ზრუნვით შეკრებილი, დახვეწილი და ფირფიტებზე გადატანილი ათეულობით გურული ხალხური, პოლიფონიური სიმღერები ფასდაუდებელი ნობათია ხალხური შემოქმედებისათვის, მომავალი თაობისათვის. მის ბუნებრივ ნიჭს უნდა მივანეროთ ქართულ საჩონგურო რეპერტუარზე ზრუნვა, მისი გამდიდრება, შესრულებითი ტექნიკის მაღალი კულტურა და სრულყოფა, ვინ არ მოხიბლულა მისი საკუთარი სასიმღერო და საჩონგურო სიმღერებითა და მელოდიებით, ისეთებით, როგორიც არის: „დილა არის ცა ლაჟვარდი“, „დილა“ (საჩონგურო), „ოცდახუთი წლის არწივი“, „სიმღერა საბჭოთა არმიასზე“,

ბ.სალუქვაძის შესახებ პრესის იმდროინდელი
და შემდგომი მთავარი გამოხმაურება

იოსებ ახვლედიანი
საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტროს
კულტურულ-საგანმანათლებლო დანესებულებების
საქმეთა სამმართველოს უფროსი.

საქართველოს მხატვრული თვითმოქმედების VIII რესპუბლიკური ოლიმპიადა*

(ამონარიდი წერილიდან) ... ამ ზედმეტი ელემენტების დანერგვასა და გავრცელებაში რამდენადმე ბრალი მიუძღვის ქართული ხალხური ცეკვების სახელმწიფო ანსამბლს, რომელმაც უდავოდ ძალიან კარგი საქმე გააკეთა ქართული ხალხური ცეკვების აღდგენისა და განვითარებისათვის, მაგრამ ზოგიერთ ცეკვას („მთიულური“, „აფხაზური“, „საქართველოს მთებში“) თავზე მოახვია უცხო, შეუფერებელი ხერხები და ილეთები, რის გამოც მათი პირვანდელი სახე შეილახა და დამახინჯდა. შერყვნილი სახით ასრულებენ მათ თვითმოქმედი წრეებიც.

ჩვენმა ქორეოგრაფებმა უფრო ღმად უნდა შეისწავლონ ქართული ცეკვების ბუნება, გაამდიდრონ ისინი ახალი საბჭოთა ეპოქის შესაბამისი ელემენტებით. ცეკვის ხერხები შესწავლილ უნდა იქნეს ადგილებზე. ახალი ცეკვები უნდა შეიქმნას ადგილობრივ მასალებზე დაყრდნობით: სწორედ ამ მეთოდით მუშაობს და ამიტომაც იმარჯვებს ქორეოგრაფი გ. სალუქვაძე, რომელმაც „ფარცაკუკუ“ და „კალმანობა“ ადგილობრივი მასალის მიხედვით დაამუშავა.

*-სურნალი „საბჭოთა ხელოვნება“, №1, 1955 წ. გვ. 8, 9, 10.

ლილი გვარამაძე
საქართველოს სახალხო
არტიისტი

ხალხური ქორეოგრაფია ოლიმპიადაზე*

(ამონარიდი წერილიდან)... ჩვენი ყოველდღიური გმირული შრომის ასახვა ხელოვნებაში საპატიო და პასუხსაგები ამოცანაა. პასუხსაგებია, იმიტომ, რომ მისი გადაწყვეტა შეიძლება მხოლოდ მართალი, გამომსახველი ხერხებით. მერვე ოლიმპიადაზე ანსამბლებმა უხვად გამოიტანეს ყურძნის, თამბაქოს, ჩაის ფოთლის მკრეფავთა ეგრეთწოდებული ცეკვები, ე.ი. ქორეოგრაფიული ეტიუდები, რომლებიც შრომის პროცესებს გამოსახავენ. ყველა ეს ცეკვა, სხვადასხვა სახელწოდებისაა. წითელწყაროს ანსამბლმა ისიც კი მოახერხა, რომ ერთ ასეთ ცეკვას უწოდა „ცეკვა ყამირ მინებზე“, სადაც სხვადასხვა მხრიდან სცენაზე გამოდიან ცეკვის მონაწილენი, ხაზგასმული რიტმიზებული მექანიკური მოძრაობებით რამპისაკენ მოიწევენ და შემდეგ ამავე წესით უკან იხევენ. ხეტილობენ ერთხანს რა სცენაზე, გამოსახავენ რა ყოველ ცალკე შემთხვევაში რაიმე საწარმოო პროცესს: ყურძნის, თამბაქოს ჩაის ან ციტრუსების კრეფას, მოცეკვავენი ხელების იმავე ათრთოლებული მოძრაობით მხრებზე გადაიკიდებენ ზონებით წარმოსახულ კალათებს და კულისებისაკენ გაეშურებიან.

ჯერჯერობით გაურკვეველია სად, როგორ წარმოიშვა და დამკვირდა ეს ცუდი სტანდარტი, რომელსაც არაფერი საერთო არა აქვს არც ხალხურ ცეკვასთან, არც პანტომიმასთან,

*-სურნალი „საბჭოთა ხელოვნება“, №2, 1955 წ., გვ. 26

აფერადებულ ადამიანთა თაიგულ-მოცეკვა-
ვითა ანსამბლს. ბოლოს, ისიც დოლის ცემითა
და ჩაბუქნული სტოვებს სცენას. ესეც დაუვინ-
ყარ მოგონებად დარჩება ყველას, ვინც ამ სალა-
მოს ნახა ეს თვალწარმტაცი სანახაობა, რომე-
ლიც დადგმულია დაულალავი შემოქმედის, თა-
ვისი საქმის უანგაროდ მოყვარულის, ნიჭიერი
ქორეოგრაფის გ. სალუქვაძის მიერ, ცეკვის ში-
ნაარსი ასეთია: ძველად გურიაში მხედრები ერ-
თმანეთს ეჯიბრებოდნენ, ეს შეჯიბრებაა რომე-
ლსაც უნდა გამოეველინებინა მისი მონაწილე-
ების ურყეობა, ნებისყოფის სიმტკიცე და ამტა-
ნობა, იგი იმართებოდა საკმაოდ დიდ მანძილზე
3-4 კილომეტრზე. ხდებოდა ხოლმე ხალხი ამ
ცეკვა შეჯიბრებით დვაბზუდან ქალაქ ოზუ-
რგეთში ჩამოდიოდა, მაგრამ ჩამოდიოდა არა
ყველა, არამედ 3-4 კაცი, რადგან სხვები გზაში
ჩამორჩებოდნენ ხოლმე.

ლილი გვარამაძე
საქართველოს სახალხო
არტიისტი

ისევ ქართული ქორეოგრაფიის შესახებ.*

(ამონარიდი წერილიდან) ... არანაკლები
ინტენსიური მუშაობაა გაჩაღებული რაიონების
მრავალრიცხოვან ქორეოგრაფიულ კოლექ-
ტივებში. გადაჭარბება არ იქნება, თუ ვიტყვით,
რომ ხშირად მეტად ძვირფასი თაოსნობა, ცოც-
ხალი ნაკადი, ნამდვილი ნოვატორობა ქორეოგ-

* ჟურნალი „საბჭოთა ხელოვნება“, №1, 1958 წ. გვ. 21, 22.

რაფიის სფეროში მოდის სწორედ რაიონებიდან.
ჩვენ ამაში ერთხელ კიდევ დავრწმუნდით, მხა-
ტვრული თვითმოქმედების რესპუბლიკური
ოლიმპიადების მიმდინარეობის დროს. უწინა-
რეს ყოვლისა აქ არ შეიძლება არ გავიხსენოთ
ქ. მახარაძის შესანიშნავი ქორეოგრაფი გიორგი
სალუქვაძე. მას ეკუთვნის სამხედრო-სპორტუ-
ლი ხასიათის ძველებური ქართული ცეკვის
„ფარცაკუკუს“ აღდგენა. მის მიერაა დადგმუ-
ლი მშვენიერი ქორეოგრაფიული მინიატურა
„კალმახობა“, სადაც მიგნებულია კალმახის
ჭერის შრომითი პროცესის გამოსახვის უალ-
რესად დამაჯერებელი ლამაზი მხატვრული
ფორმა.

ამ ცეკვას არ ახლავს არც გარეგნული
ეფექტები არც თავსამტრევი და კისერ-მოსა-
ტეხი ტრიუკები, არც ზედმეტად სწრაფი ტემ-
პები, სამაგიეროდ შინაგანად ისე მდიდარია და
ისეთი დამაჯერებლობით სრულდება, რომ მუ-
დამ დარბაზის უსაზღვრო აღტაცებას იწვევს.

გრიგოლ კოკელაძე
საქართველოს სახალხო არტიისტი

ისევ ქართული ხალხური ცეკვების გამო*

(ამონარიდი წერილიდან) ... ყველასათვის
ცხადია, რომ სიმღერისა და ცეკვის ანსამბ-
ლებში კონცერტი დამოუკიდებელი ცეკვით
არასოდეს არ იწყება, ჯერ სიმღერა სრულდება
და შემდეგ ცეკვა. საქართველოს ხალხური
ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლი კი ამის საშუა-

* ჟურნალი „საბჭოთა ხელოვნება“ №8, 1960 წ. გვ. 82, 83.

საქართველოს სახალხო არტისტის,
რუსთაველისა და
სახელმწიფო პრემიების ლაურეატის
ანზორ ერქომაიშვილის მოგონება
გიორგი სალუქვაძის
შესახებ „ხაზის რადიოს“- 2012 წლის 11
დეკემბრის გადაცემაში

ბატონი გიორგი სალუქვაძის ოჯახი ჩემთვის ყოველთვის უსაყვარლესი იყო და არის დღესაც. ამ დიდებულ პიროვნებას, ბაბუაჩემის წყალობით, ბავშვობიდან ვიცნობდი და გიორგი ბიძიას ვეძახდი, ამიტომ პატარაობიდანვე მონშივარ მისი შემოქმედებითი წარმატებებისა.

ბატონი გიორგი ბევრს მოგზაურობდა გურიისა და სხვა რეგიონების სოფლებში, იგი მივიწყებული ცეკვების ძირებს ეძებდა, მერე აღადგენდა, ახალ სიცოცხლეს შთაბერავდა და ხალხის სამჯავროზე გამოჰქონდა. სწორედ მან, გიორგი სალუქვაძემ აღადგინა და ფაქტობრივად გადაარჩინა უნიკალური გურული ცეკვები.

ბატონი გიორგი არტემ და ვლადიმერ ერქომაიშვილებთან ერთად რამდენიმე ათეული წლის განმავლობაში სათავეში ედგა ოზურგეთის სიმღერისა და ცეკვის გაერთიანებულ გუნდს, ამ პერიოდში მათი ერთობლივი ძალისხმევით ოზურგეთის ანსამბლი ერთ-ერთი საუკეთესო იყო რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე.

მე პატარაობიდანვე ამ ანსამბლის წევრი გახლდით და ყოველივე კარგად მახსოვს. არასოდეს დამავინწყდება 1951 წელი, როცა გამარჯვებულთა ოლიმპიადაზე დასკვნითი კონცერტი გაიმართა და ფინალში ოზურგეთის ანსამბლმა გიორგი სალუქვაძის მიერ აღდგენილი გურული

“ფერხული-ფარცაკუკუ” შეასრულა. ოპერის თეატრში ტევა არ იყო, საზოგადოებამ თავისი აღფრთოვანება ოვაციებით გამოხატა, ხოლო ჟიურიმ უმაღლესი შეფასება მისცა ამ მართლაც მკვდრეთით აღდგენილ ულამაზეს ცეკვას.

შემდგომ ოლიმპიადაებზე შესრულდა ბატონი გიორგის მიერ აღდგენილი და დადგმული არაჩვეულებრივი ცეკვები „კალმანობა“ და „ფუნდრუკი“. მახსოვს „კალმანობაში“ სოლოს შესანიშნავად ცეკვავდა ბატონი გიორგის მეუღლე ქალბატონი თამარი, იგი თავის ორვაჟიშილთან ერთად არაჩვეულებრივ კოლორიტს მატებდა ამ მართლაც უნიკალურ ცეკვას.

აღსანიშნავია, რომ გიორგი სალუქვაძის მიერ დადგმული ცეკვები გურული სიმღერების თანხლებით სრულდებოდა, რადგან მაშინ ჯერ კიდევ არ იყო ცეკვის აკომპონიმენტად დამკვიდრებული გარმონი. ამიტომ ძველ გურულ სიმღერებზე შესრულებული ცეკვები გასაოცარ ეფექტს ახდენდა მაყურებელზე. ცეკვებისთვის სიმღერის ვარიანტები ბატონ გიორგის მოჰქონდა. „ფუნდრუკში“, რომელიც ერთ-ერთი საუკეთესოა გიორგი სალუქვაძის მიერ აღდგენილ და დადგმულ ცეკვებს შორის, ადრე გურიაში გავრცელებული ინსტრუმენტი სოინარი და ჩონგური გამოიყენა, რომლებიც არაჩვეულებრივად მოერგო „საფუნდრუკო“ სიმღერას. ამ სიმღერის წარმომავლობა მაშინ არ ვიცოდი. როდესაც წამოვიზარდე და ძველი ფონოჩანაწერების შეგროვება დავიწყე, მივაკვლიე 1907 წელს ჩანერილ სიმღერა „იარამაშას“, მას გიგო ერქომაიშვილის გუნდი ასრულებს სოფელ მაკვანეთიდან. სწორედ ამ სიმღერაზე ააგო ბატონმა გიორგიმ ცეკვა „ფუნდრუკი“, რომელმაც, მართლაც ფურორი მოახდინა რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე (მისი სასიმღერო ფონოჩანაწერი საქართველოს რადიოს

გულთან მიტანილი საქმე

ნახევარ საუკუნეზე მეტი აკავშირებდა ბატონ გიორგი სალუქვაძეს საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლთან.

საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის (დღევანდელი ტექნიკური უნივერსიტეტის) მეოთხე კურსის სტუდენტი იყო გიორგი 1937 წელს, როდესაც საქართველოს ხალხური შემოქმედების IV რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე მისი ხელმძღვანელობით და მონაწილეობით ინსტიტუტის მოცეკვავეთა ჯგუფმა ცეკვა „გურული ხორუმის“ საუკეთესო შესრულებისათვის პირველი ჯილდო და ფულადი პრემია მოიპოვა, რის შედეგადაც იგი მიიწვიეს დასავლეთ საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლში ქორეოგრაფად, შემსრულებლად, ანსამბლის გურული ეთნოგრაფიული ჯგუფის მომღერლად.

ბევრი კარგი რამ გაუკეთებია ბატონ გიორგის სახელმწიფო ანსამბლისათვის. იგი დიდ სამამულო ომში აქედან წავიდა. ომის დამთავრების შემდეგ საბრძოლო დამსახურებისათვის მიღებული ჯილდოებით მკერდდამშვენებული ისევ სახელმწიფო ანსამბლში დაბრუნდა და კარგა ხანს მოღვაწეობდა იქ მშობლიურ რაიონში გადასვლამდე.

არაერთ მივიწყებულ - დაკარგულ ხალხურ ცეკვასა და სიმღერას ბატონმა გიორგიმ მიაკვლია. მისი თაოსნობით და ინიციატივით შეიქმნა გურული სიმღერების აღმდგენი და შემსწავლელი სკოლა, მაგრამ ჩვენ აქ ყურადღებას მხოლოდ ერთ საკითხზე გვინდა შევაჩეროთ.

1990 წელს საქართველოს ხალხური სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო აკადემიურ ან-

სამბლს არსებობის 100 წელი უსრულდებოდა. ამ დიდებული თარიღის მაღალ დონეზე აღსანიშნავად სახელმწიფო ანსამბლი საზოგადოებასთან ერთად დიდი მონდომებით ემზადებოდა, მეტადრე, რომ შემდეგ ანსამბლი ხანგრძლივი საგასტროლო ტურნეთი შორეულ ამერიკაში მიემგზავრებოდა.

ბატონ გიორგის ვთხოვეთ, რომ დაგეგმილი საიუბილეო ღონისძიებებიდან სახელმწიფო ანსამბლში დაედგა მის მიერ 1948-1951 წლებში აღდგენილი უძველესი გურულ მებრძოლთა მასობრივი ცეკვა „ფარცაკუკუ“. მან თხოვნა გულთან ახლოს მიიტანა და ანსამბლში გვესტუმრა. ჩვენ გაგვაოცა მის მიერ ჩამოტანილმა ჩანაწერ-ჩანახატებმა, რომელშიც დეტალურად იყო აღნიშნული ყველა ინდივიდუალური, ჯგუფური თუ მასობრივი მოქმედების მოცეკვავეთა პარტიების „გრაფიკული ნახაზები“ და ილეთები. „ეს იმიტომ გავაკეთე, რომ დრო რაციონალურად გამოვიყენოთ და მოკლე ვადაში შევასრულოთ წინასწარ ჩაფიქრებული სურათი, მისი ყველა დეტალი“, - გვითხრა ბატონმა გიორგიმ.

მთელი ანსამბლის შემადგენლობა სინარულით დაირაზმა აღნიშნული მასობრივი ცეკვის მსწრაფლ ასათვისებლად. ანსამბლის მომღერლები მინიმალურ დროში დაეუფლენ ცეკვის სააკომპანემენტო სიმღერებს, ქორეოგრაფიული კოლექტივის 20 ქალიშვილისა და 25 ვაჟის შემადგენლობამ ერთი კვირის განმავლობაში ყოველდღიური ინტენსიური მეცადინეობით მთლიანად შეისწავლა ეს რთული გურული სამსართულიანი, ომახიანი ცეკვა „ფერხული-ფარცაკუკუ“, რომელიც ნამდვილად დიდებული შენაძენია ჩვენი სახელმწიფო ანსამბლისათვის, როგორც მისი ისტორიის, მაღალი კულტურის, ხალხური ხელოვნების საუკეთესო ნიმუში.

აღნიშვნის გარეშე ვერ დავტოვებთ იმ ფაქტს, რომ ბატონმა გიორგიმ ჩატარებული სამუშაოსათვის შრომითი გასამრჯელოს მიღებაზე კატეგორიული უარი განაცხადა: „ოჯახში გაკეთებული სიკეთისათვის ანაზღაურებას არ იღებენ“.

ჩვენი ანსამბლის სრული შემადგენლობა – მომღერლები, მოცეკვავეები, მემუსიკენი, ხელმძღვანელობა კიდევ ერთხელ დიდი მადლიერებით ვინსენებთ საქართველოს სახალხო არტისტის, რესპუბლიკის დამსახურებული ინჟინრის, დიდი მამულიშვილის ბატონი გიორგი სალუქვაძის ამ ამავს და გულისტკივილით აღვნიშნავთ, რომ მასზე საუბარი წარსულ დროში გვინევს.

ჯემალ ჭკუასელი
საქართველოს ხალხური სიმღერისა და ცეკვის
სახელმწიფო აკადემიური ანსამბლ „ერისიონის“
სამხატვრო ხელმძღვანელი. საქართველოს
სახალხო არტისტი, რუსთაველისა და
სახელმწიფო პრემიების ლაურეატი.

რეზო ჭოხონელიძე
ანსამბლის მთავარი ქორეოგრაფი,
საქართველოს სახალხო არტისტი,
რუსთაველისა და სახელმწიფო პრემიების
ლაურეატი

საქართველოს სახალხო არტისტის ომარ მხეიძის ნაამბობი (მოგვანოდა საყვარელ სალუქვაძემ)

2004 წლის 17 აპრილს ქ.ოზურგეთში თეატრალურ მოედანზე შედგა „ჩოხოსანთა“ საზოგადოების წევრთა შეხვედრა ოზურგეთის რაიონის წარმომადგენლებთან. შემდეგ შეხვედრა გაგრძელდა სოფელ შემოქმედის სამონასტრო კომპლექსის ეზოში. ჩატარდა „ჩოხოსანთა“ საზოგადოებაში განვერდიანების რიტუალი. ოზურგეთის ანსამბლ „შვიდკაცამ“ ტრისტან სიხარულიძის ხელმძღვანელობით ვარლამ სიმონიშვილის საფლავზე შეასრულა რამდენიმე საგალობელი. შეხვედრა გაგრძელდა სოფელ შემოქმედში კვირჩილაძეების ოჯახში. საზეიმო სუფრას თამადაობდა ექიმი დავით ჩანტლაძე, როდესაც მან ადღეგრძელა „ჩოხოსანთა“ საზოგადოების წევრი ცნობილი მოცეკვავე, საქართველოს სახალხო არტისტი, ომარ მხეიძე ამ უკანასკნელმა თავის სამადლობელ სიტყვაში გაიხსენა შემდეგი: „ბატონებო! თქვენს მხარეში მოღვაწეობდა შესანიშნავი პიროვნება საქართველოს სახალხო არტისტი, რესპუბლიკის დამსახურებული ინჟინერი, საქართველოში ერთ-ერთი უპირველესი ქორეოგრაფი, გიორგი სალუქვაძე, რომელსაც პირადად ვიცნობდი და მქონდა მასთან რამოდენიმე შეხვედრის ბედნიერება“. შემდეგ ბატონმა ომარმა აღნიშნა, რომ პირველად ქ.ოზურგეთში ის ძალიან ახალგაზრდა იყო როცა ჩამოვიდა ცნობილ ქორეოგრაფ, საქართველოს სახალხო არტისტ ჯანო ბაგრატიონთან ერთად. „ჯანო ბაგრატიონი გიორგის უფროსი მეგობარი იყო, ამიტომ ბატონმა გიორგიმ მიგვიწვია სახლში, გაგვიმართა პურმარილი. მას როგორც ჩვევია თასში ჩაასხა ღვინო,

და სოფლის ხელმძღვანელებთან ერთად ამ დაჯალღების აღსრულება გიორგისთვისაც დაუვალებიათ. გიორგის ისე მოუხერხებია, რომ ამ დაჯალღების შესრულება თავიდან აუცილებელია, როგორც ჩანს, მას კარგად ახსოვდა სინარულიძეებში სინარულით მიღება და გაცნობიერებული ჰქონდა, რომ დაუშვებელია ყველაფრის პოლიტიზირება.

მე და ჩემი ძმა როზენი მოკრძალებით ვხრით თავს ამ დიდი ქორეოგრაფის დიდსულვანი ნათელის წინაშე. მას ხომ 2013 წლის 27 ივნისს 100 წ. შეუსრულდებოდა.

რაულ სინარულიძე
მამამისის კარლოს ნაამბობის მიხედვით
სოფ. ძიმიითი. 16-06-2013 წ.

ჩემი ბაბუა – გიორგი სალუქვაძე

მიუხედავად იმისა, რომ პატარა ვიყავი, ბაბუამახსოვს... იგი დღესაც ჩემს წარმოსახვაში სოფელ ცხემლისხიდაში გატარებულ ბავშვობის წლებთან ერთად ცოცხლდება... ახლა როცა იმ ოდა სახლში შევდივარ, სადაც მისი უამრავი სურათი შემომცქერის, როცა ჩვენს დიდ ეზოში დავდივარ, ან იმ ხის მაგიდასთან ვჯდები, სადაც ბაბუას წერა უყვარდა, ბევრი რამ მაგონდება...

თითქმის ყოველ დღე ჩვენთან სტუმარი იყო და ბაბუას მათთან გამასპინძლების მისეული წესი ჰქონდა. საკმარისი იყო კაცი სულ რამოდენიმე წუთით მოსულიყო რაღაც საქმეზე ბაბუა მას არ გაუშვებდა, ლანგარზე ღვინით სავსე დოქს, პურს და ყველს დააღაგებდა და უცებ შემოსტუმრებულს იქვე, ჭასთან გაუმასპინძლდებოდა. როცა თბილისიდან ან უცხოეთიდან საპატიო

სტუმრებს ელოდებოდა, განსხვავებული და სპეციალურად მოფიქრებული დახვედრის ტრადიცია ჰქონდა, რითაც მათ ქართული სუფრის კულტურასა და ქვეყნის ადათ-წესებს აცნობდა, უყვარდა ურთიერთობები....

ხშირად ვხედავდი თავის სამუშაო ოთახში მაგიდასთან მჯდომს და ჩაფიქრებულს, უყვარდა წერა და განმარტოვება. ესლა ვხვდები, რომ ამ დროს იქმნებოდა ახალი ცეკვა, ან სიმღერა, ლექსის სტროფები. შვილისშვილებს, თამარს, ნინოს, ქეთევანს გვასწავლიდა ჩონგურზე დაკვრას. თითოეულს სიმღერაც კი მოგვიძღვნა. გულის ჯიბეში მუდამ ედო ქალაღი და ფანქარი და შემომჩნევია, რომ ზოგჯერ შეჩერდებოდა და რაღაცას ჩაინიშნავდა. მოისმენდა თუ არა რაიმე განსაკუთრებულ ისტორიას, მას აუცილებლად ჩაინერდა, ქმნიდა ლექსებს და იუმორისტულ ჩანახატებს, გურულ სიტყვათა განმარტებითი ლექსიკონიც შეადგინა... გამორჩეული კალიგრაფია ჰქონდა, კარგად ხატავდა. ესკიზსა და მოცეკვავეთათვის თითოეულ საილეთო მოძრაობას ჯერ ფურცელზე ხატავდა, შემდეგ კისცენაზე გადაჰქონდა. ასე შექმნა ცნობილი "ფერხული-ფარცაკუკუ", "კალმახობა". "ფუნდრუკი" და სხვა ცეკვები.

შემომჩნევია, ხშირად შეჩერდებოდა და ყურს უგდებდა ფრინველთა გალობას. ჩვენს ეზოში მრავლად იყო სხვადასხვა სახის ფრინველი, რადგან ბაბუა უკრძალავდა მეზობლის ბიჭებს მათზე ნადირობას. ხშირად, როდესაც გაიგებდა ფრინველის ჭიკჭიკს (განსაკუთრებით ერთის მიმართ იჩენდა ინტერესს), მეტყვოდა: აი, ბაბუა ეს არის იადონი (რომელსაც გურიანში „გაიდონას ეძახიან“). ალბად ამიტომაც მის მიერ შექმნილ ფოლკლორულ ანსამბლს "იადონი" უწოდა.

მიუხედავად ბაბუას მრავალმხრივი უნარ-

ჩვევებისა და საინჟინრო მოღვაწეობისა, მისი მთავარი საფიქრალი მაინც ხალხური მუსიკალური და ქორეოგრაფიული ხელოვნება იყო, რომლის დიდმა სიყვარულიმა მას მრავალი ცეკვა და სიმღერა შეაქმნევინა, სიჭაბუკის წლებიდან მოყოლებული ცხოვრების ბოლომდე რთული შემოქმედებითი გზა განვლო, რაც თავის სფეროში ახალი სიტყვის თქმასაც უკავშირდებოდა. მეუღლესთან, თამარ ფარცვანიასთან ერთად ქართული სიმღერისა და ცეკვის აღგენა - შენარჩუნებაში თავისი ნვლილი შეიტანა. სწორედ ამიტომ მიანიჭეს საქართველოს სახალხო არტისტის წოდებაც. ის ხომ საქართველოს დამსახურებული ინჟინერიც იყო. მახსენდება გარდაცვალებამდე რამდენიმე თვით ადრე, გასტროლებიდან ახალ ჩამოსულმა და გადაღლილმა როგორ გამართა ოზურგეთის დრამატულ თეატრში მისი ანსამბლის ბოლო საღამო... თითქოს ყველას დაემშვიდობა...

დღეს კი, როცა სოფელ ცხელმლისხიდში ჩემი ბავშვობის ოდა - სახლს ვსტუმრობ და მენსიერებაშიც კვლავ გიორგი ბაბუა ცოცხლდება, ვხვდები იქ ჭასთან უცებ შემოპატიჟებულ მგზავრთან უბრალოდ გატანილი პური და ღვინო სხვა არაფერი იყო, თუ არა ადამიანის მიერ ადამიანის მიმართ გამოხატული დიდი სიყვარული, რისი უნარიც ალბათ რჩეულთა ხვედრია.... ბაბუაც ერთ-ერთი რჩეული იყო, რომელმაც მამულიშვილის სახელი ღირსეულადატარა...

ნინო სალუქვაძე

გ. სალუქვაძის ვაჟის, გიორგის მოგონება ერთ-ერთ სურათთან დაკავშირებით.

საბჭოთა კავშირის დროს (1962 წ. იყო) დარეკეს თბილისიდან მახარაძეში - „ფედერაციული გერმანიიდან კორესპონდენტები ჩამოდიან და მაღალ დონეზე მიიღეთო“. ასეთ შემთხვევაში მამაჩემს ეძახდნენ - მას საოცარი უნარი ჰქონდა ინსცენირების, მოგონების, ორგანიზაციის. მამამ მოიფიქრა ქართული ქორნის ინსცენირება გაეკეთებინა ბუნებაში. ანასეულში, გურიის ულამაზეს კუთხეში, მონაყვეს ასეთი სანახაობა: ნამდვილი ახალდაქო-

გ. სალუქვაძის მიერ 1950-1985 წლებში
აღდგენილი
ქართული ცეკვების ავტორისეული
მოკლე ანოტაციური მიმოხილვა

„ფერხული - ფარცაკუკუ“

„ფერხული - ფარცაკუკუ“ გამარჯვებულ გურულ მეომართა ცეკვაა, ის შედგება ორი ნაწილისგან. ცეკვის პირველი ნახევარი, ანუ „ადაჯიო“, გურული ფერხულია, მეორე ნაწილი „ფარცაკუკუ“ კი ქალ-ვაჟთა მხიარულებისა და აღტაცების გამომხატველია, რომელიც საზეიმო ფინალური გასვლით მთავრდება.

ამ ხალხმრავალ, მასობრივ ცეკვაში ხშირად 70-80 შემსრულებელი მონაწილეობს. სურათი თავიდან ბოლომდე საცეკვაო ტემპის სიმღერებით და ორი დოლის აკომპანიმენტით სრულდება, ამათგან ერთ დოლზე უკრავს წამყვანი მოცეკვავე, მეორე დოლზე კი წყვეტილ მომენტებში ცეკვის მუსიკალური თანხლების მედოლე, ცეკვის ორთავე ნახევარში ვაჟებთან ერთად ქალებიც მონაწილეობენ, სასურველია ქალ-ვაჟთა რაოდენობა ტოლი იყოს.

საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტმა, რუსთაველიის პრემიის ლაურეატმა ბ-ნმა ი.სუხიშვილმა ჯერ კიდევ 1951 წელს აღნიშნა, რომ „გ. სალუქვაძის მიერ დადგმული „ფერხული - ფარცაკუკუ“ უეჭველად შევა ახალ ფურცლად ქართულ საბჭოთა ქორეოგრაფიაში“-ო.

„კალმახოზა“

1950-1954 წლებში გურიაში ზეპირსიტყვიერი და ქორეოგრაფიულ ფოლკლორზე დაყდნობით მოპოვებული მასალით შეიქმნა შრომის პროცესის (თევზაობის) ამსახველი სარიტუალო ცეკვა „კალმახოზა“. გადმოცემით ამ ცეკვას „ფერისცვალების“ სადღესასწაულო დღეებში ასრულებდნენ.

აღნიშნული ცეკვის თაობაზე თავის დროზე დადებითი შეფასება გამოსთქვეს ქართული ქორეოგრაფიის სპეციალისტებმა. მაგალითად, საქართველოს სახალხო არტისტმა, ხელოვნებათ-მცოდნეობის დოქტორმა ლ. გვარამაძემ, ცნობილმა კომპოზიტორმა, საქართველოს სახალხო არტისტმა, პროფესორმა შ. მშველიძემ და სხვებმა.

„ფუნდრუკი“

„ფუნდრუკი“ ძველი ქართული, ქალ-ვაჟთა მასობრივი ცეკვაა. იგი აღდგენის შემდეგ პირველად 1961 წელს შესრულდა საქართველოს ხალხური თვითმოქმედების XII რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე. ყველა სხვა ქართული ცეკვისგან განსხვავებით აქ ცნობილ, ძირითად მოძრაობებთან ერთად გამოყენებულია სპორტიულ-მუშაითური ილეთები: თავყირა „სალტო“ ნტომები, ხელებზე დაყრდნობით ტანამართული და „ოჩოფეხებიანი“ სვლები, მხედართა იმიტირებული მოძრაობები და სხვა.

საცეკვაო კოსტიუმები და მამაკაცთა მო-

ბ. სალუქვაძის მობიერთი ლექსი და ფოლკლორული ჩანაწერი

გიორგი სალუქვაძის ბიბლიოთეკაში სამი ათასამდე წიგნია. იგი მოყვარული იყო ყველა ქვეყნის ლიტერატურის, პოეზიის, მხატვრობის, მუსიკის და სხვათა. პატარაობიდანვე ლექსებს წერდა, ავტორია ათეული ლექსისა. საილუსტრაციოდ მოგვყავს მისი რამდენიმე ლექსი.

სიმღერების წვეულება (ვარლამ სიმონიშვილის ხსოვნას)

სიზმრად ვნახე, ჩვენს სიმღერებს
გაეშალათ სუფრა ვრცელი,
მოვიხიბლე, ვერ დავეძალე
აღტაცება მე გულწრფელი.
თვალწინ მიდგას მათი ხმები,
სიკისკისე, სიტყვა-თქმები,
ვით გიყვარდეს მხარე, ხალხი,
კუთხე ბევრჯერ ნანამები.
კუთხე, რომელს ალამაზებს,
სუფსა, ბუუჟი, ნატანები,
იადონის ნაგალობი,
გულის ჩამონატანები.
„ჩვენ მშვიდობა“ სავსე თასით,
„მასპინძელსა მხიარულსა“
„მოვედ, ვსვათო სასურველი“
უხარებდა სულს და გულსა.
აქ „შვიდკაცა“ კოპით ხელში,
მგოსანს აწვდის ჩხავრის ღვინოს
„მე რუსთველი“ არ ვარ მსმელი,
ლექსით უნდა მოვილხინო.
პურმარილის მოტრფიალე,
„ხელხვავი“ და „ვახტანგური“
მკლავგაყრილი ყანებს სცლიან
ვერ იჯერეს კოცნით გული.
„ალიფაშა“ ქისით ხელში,
ოქროს აწვდის „ხასანბეგურს“.
„ადილა“ კი მათ შესცქერის,

ეტყობა, რომ სიმღერა სურს.
როცა ხომლი ამოვიდა,
და მიწყნარდა სხვა ხმაური,
გაოფლილი შეუერთდა
მათ „ელესა“ და „ნადური“
მიეგება „ალილო“ და
ტანწერწეტა „ინდი მინდი“,
ღვინო ასვეს, ჩაალუკმეს,
ღვეზლით, ხაპით და სიმინდით.
უკვე გამოშუშებულია
„რამაშა“ და „აბადელი“
„ჩარირამას“ ანიშნებენ –
ნუ გიყვარსო სიტყვა გრძელი.
„დილა არის ცა-ლაჟვარდი“
„ნათლიდედა“ ნაბავს თვალებს,
„ძილისპირს“ და „ლატარიას“
ტანზე უჩენს ცეცხლის ალებს.
„შავ შაშვს“ მღერის თითონ შაშვი,
„ორირას“ კი სხვები ყველა.
ცხენს კაზმავს და შამფურსა თლის
„მაყრული“ და „დელიდელა“.
ადგა „მრავალჟამიერი“
და მიმართა ხალხს ღხენითა,
ადღეგრძელა მან ვარლამი
„ნამოკრული“ ღიღინითა.
ასე უთხრა „გახსოვს ტურფავ“
რომ გვიმღერდი „იავნანას“,
„პატარა საყვარელოო“,
ბევრი იყოს შენისთანა.
მოუნონეს წარმოთქმული,
ყველამ გულით გაიხარა,
ერთხმად სჭექეს, ჩვენთან არის,
არ მოკვდება, არა არა!.მე კი,
იმათ შემხედვარეს,
რალა ბევრი გავაგრძელო,
გამელვიძა, ეხლაც მესმის
მათი ტკბილი „სადღეგრძელო“.

8 სექტემბერი, 1964 წელი

აღნიშნული დრო

გ. სალუქვაძე. 1954 წ.

1. დასავლეთ საქართველოს სახელმწიფო
ეთნოგრაფიული ანსანბლი კ. პაჭკორიას
ხელმძღვანელობით. მარცხნიდან პირველ რიგში
მეოთხე თ. ფარცვანია, მარცხნიდან მეორე რიგში
მეორე გ. სალუქვაძე. 1938 წ.

2

2. ცეკვა "სამშობლოსათვის", შუაში
გიორგი სალუქვაძე და გიორგი (ბუხუტი)
დარახველიძე. 1938 წელი.

1.2. გ.სალუქვაძე 1939 წ.

3. გ.სალუქვაძე დიდი სამამულო ომის დროს ბატარეის უფროსი 1941 წელი

ცეკვა "ფერხული-ფარცაკუკუს" ერთ-ერთი პირველი შესრულების ფრანგმეცნიერები. 1951 წელი

ცეკვა "ფერხული-ფარცაკუკუს" ერთ-ერთი პირველი შესრულების ფრანგმენტები. დოლით საქართველოს დამსახურებული არტისტი ვახტანგ შვერელაძე. 1951 წელი

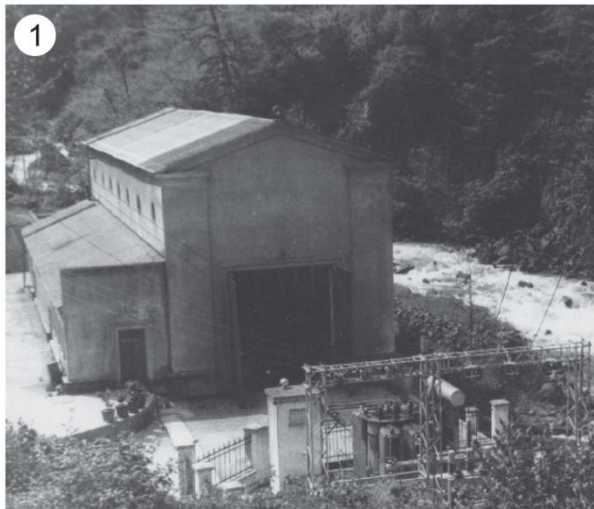
1. თეატრის ცნობილი მხატვარი ფარნაოზ ლაპიაშვილი და გიორგი სალუქვაძე ერთ-ერთი ცეკვის კოსტიუმის ესკიზის განხილვის დროს. 1953 წელი.

2. დავით გურამიშვილის დაბადებიდან 250 წლის თავთან დაკავშირებულ შეხვედრაზე საგურამოში ილია ჭავჭავაძის სახლ-მუზეუმის ეზოში. ცენტრში აზერბაიჯანელი საბჭოთა პოეტი და საზოგადო მოღვაწე სამედ ვურლუნი, მარცხნივ გ. სალუქვაძე. 1954 წელი.

3. შეხვედრა რუსთაველის სახელობის თეატრის მსახიობებთან, თბილისში. პირველ რიგში მარცხნიდან მედეა ჩახავა, ემანუილ აფხაიძე, ნიჟა ლომინაძე. მეორე რიგში ცენტრში გ. სალუქვაძე. 1954 წელი.

ქ.მახარაძის სარაიონო კულტურის სახლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი. ცენტრში ლობზარი ვლ.ერქომაიშვილი, ქორეოგრაფი გ.სალუქვაძე. 1954 წ.

1. ბუუუშესის ქვესადგური;
2. იმ მილის წინ, რომელშიც გიორგი გავიდა 1957 წ.;
3. გასალუქვამე ბუუუშესის თანამშრომლებთან;
4. ბუუუშესი, რუსთაველის 800 წლის იუბილესთან დაკავშირებით შექმნილი მედალიონი, 1967 წ.

1. სურათზე მარჯვნიდან: ილიკო სუხიშვილი, ნინო რამიშვილი, თენგიზ სუხიშვილი, გ.სალუქვაძესთან სტუმრობის დროს.სურათს აწერია: "ჩემს საყვარელ კოლეგას გიორგი სალუქვაძეს, ილიკო სუხიშვილისაგან".1964 წ.
2. სურათზე მარცხნიდან: შ. ლორთქიფანიძე, ნ. რამიშვილი, გ.სალუქვაძე, ი.სუხიშვილი, მ. შავიშვილი, თ. სუხიშვილი. მეორე რიგში: ა.ბაბილოძე, ო. მხეიძე. ჩოხატაური, 1964 წ.;
3. ინგლისელი ქართველოლოგი დევიდ მარშალ ლონგი, გიორგი სალუქვაძე და მიხეილ შავიშვილი. ქ. მახარაძე, 1963 წ.;
4. ნოდარ დუმბაძე (იმ დროს ჟურნალ "ნინაგის" მთ. რედაქტორი), ალექსანდრე თოიძე ქ. მახარაძის რაიკომის პირველი მდივანი და გ.სალუქვაძე. 1966 წ. ბჟუჟუხესი.

1,2,3. ცეკვა "ფუნდრუკის", ფრანგმენტები. 1961 წ.
4. ჩაცმულობის ნიმუში, რომელიც გამოყენებული იქნა ცეკვა "ფუნდრუკში"

ცეკვა "კალმახობის" ფრანგმენტები 1965 წელი

* ზემოდ, მესხური ცეკვები "ვარძიობა-ძიობასა" და "იდუმალა" 1966-67 წწ.

* ქვემოდ, ახალციხის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის წევრები თბილისში, პირველ რესპუბლიკურ ფესტივალში გამარჯვების შემდეგ, შუაში ანსამბლის ქორეოგრაფი გ. სალუქვაზე. 1967 წ.

1. სურათზე მარჯვნიდან: ჯანო ზაგრატიონი, გიორგი სალუქვაძე, ამირან მექვაბიშვილი. 1971 წ.;
2. გიორგი (ბუხუტი) დარახველიძე და გიორგი სალუქვაძე. 1979 წ.;
3. ვლადიმერ ერქომაიშვილი და გიორგი სალუქვაძე. 1969 წ.

1,2,3. ანსამბლ "იადონის" გასტროლები ბელორუსიაში ქ. მინსკში. სურათზე გიორგი და თამარ სალუქვაძეები ბელორუსიის სახელმწიფო ანსამბლთან ერთად. 1981 წ.;
4. ანსამბლი "იადონი" ესტონეთში გასტროლების დროს.

1

1. შეხვედრა მ. გორბაჩოვთან და ე. შევარდნაძესთან, მახარაძის რაიონის სოფ. ბახვში. წინა პლანზე მარჯვნივ გ. სალუქვაძე, შუაში მახარაძის რაიკომის პირველი მდივანი ო. თენიეშვილი. 1984 წელი.

2

2. გიორგი სალუქვაძე და ვასილ ჩიგოგიძე მოსკოვის სამხატვრო თეატრის მსახიობთა შორის. 1986 წელი.

დანართი

ბ.სალუქვაძის მიერ აღდგენილი და შექმნილი სეზუების: "ფერხული - ფარცაყუყუს",
"ჯალმახოზის", "ფუნდრუჯის" აღწერილობა და "გრაფიკული ნახაზები."

ქალების ჩაქურა, ვაჟის ჩაქურის მსგავსად გან-
ყობილია ოქროსფერი სირშით. განსხვავება კი
იმაშია, რომ არ უკეთდება სამასრეები. კაბის
დაბლა კალთები მოხატულია ყვავილოვანი

ცეკვა "ფერხული-ფარცაკუკუს" ჩაქურის ესკიზი, რომელიც
გ.სალუქვაძის მონაცემების მიხედვით შეასრულა თეატრის
ცნობილიმა ხატვრმა ფარნაოზ ლაპიაშვილმა.

ორნამენტებით და ქართული კაბისაგან განს-
ხვავებით, არ უკეთდება წინსაფარი.

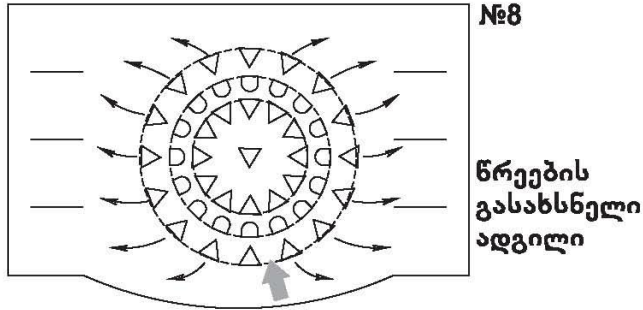
ქალებს თავზე ახურავთ იმავე ქსოვილის
ანიმავე ფერის აბრეშუმის ყაბალახები ოქროს
ფუნჯებით. ყაბალახის ტოტების შიდაბოლოზე,
15 - 20 სანტიმეტრის სიგრძეზე დაკერებული
აქვს შინდისფერი ან იისფერი სარჩულეები.
ქალებს უკეთიათ ორ-ორი ცალი გრძელი ნაწნა-
ვი, აცვიათ ოქროსფერი ან ვერცხლისფერი ტყა-
ვის დაბალქუსლიანი ფეხსაცმელები.

ვაჟებს აცვიათ ლურჯი ფერის თხელი, შა-
ლის ჩაქურები, განყობილი ოქროს სირმებით,
კონტრასტული ფერის გულისპირებით და სამა-
სრეებით. თავზე ახურავთ შინდისფერი შალის
მოსირმული ყაბალახები ოქროსფერი ფოჩე-
ბით. აქაც ყაბალახის ტოტებს ბოლოებში შიგ-
ნიდან 15 - 20 სანტიმეტრზე გამოკერებული უნ-
და ჰქონდეს იისფერი აბრეშუმის სარჩულეები.
ვაჟებს წელზე, ჩაქურის ზემოდან, არტყიათ
შინდისფერი ატლასის განიერი სარტყლები, ე.წ.
„სამყადები“. მათ ასეთი სახელწოდება იმიტომ
აქვთ, რომ წელზე უნდა შემოერთყვას სამჯე-
რადად და მერე უნდა გადმოეშვას მისი ბოლო,
რომელიც მთავრდება მისივე ფერის ფოჩით.
„სამყადის“ ჩამოშვებული ბოლო - მოცეკვავე
ვაჟს მარჯვენა თეძოზე უნდა ჰქონდეს. „ფარცა-
კუკუს“ მთავარ ნამყვან მედოლე-მოცეკვავე
სოლისტს უნდა ეცვას თეთრი თივთიკის ჩაქუ-
რა. მისი ყაბალახი მთლიანად უნდა იყოს შეკე-
რილი ოქროსფერი ნაჭრისაგან და გაუკეთდეს
ოქროთი მოვარაყებული "ფუნჯი".*

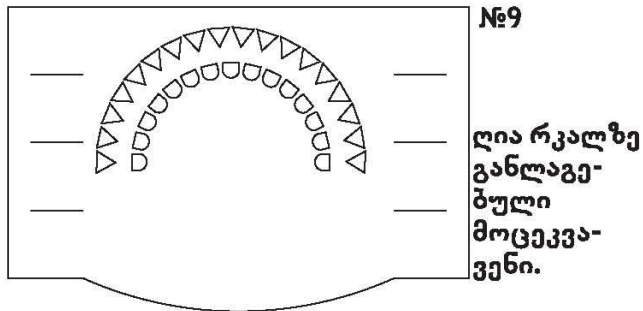
მოცეკვავე ვაჟებს „სამყადზე“ შემოკრუ-
ლი აქვთ ფერადი თხელი ტყავისაგან („მეში“) ნა-
კეთები „ბელყაში“ ე.ი განიერი ორფენა სარ-
ტყელი, რომელიც აღჭურვილია საომარი მნიშ-

*ცეკვის აღწერა, ჩანახატები და "გრაფიკული ნახაზები"
შესრულებულია გ.სალუქვაძის მიერ.

ამ მოძრაობის მსვლელობის დროს ცენტრალური სამი სართული დაბლა ჩამოვა და ცენტრში ქმნიან 12-კაციან მჭიდრო შეკრულ წრეს. მოცეკვავეთა განლაგებისა და წრეების გახსნის წინა მომენტის სურათი სცენის ზედხედში (იხ.ნახ. №8-ზე).

ქალები - მალა ანეული ჩაკიდებული ხელებით, ვაჟები - მხარგადახვეულები უკუსვლის მარტივი ილეთით ნელ-ნელა იხევენ უკან და გახსნის შემდეგ მოცეკვავენი სცენაზე განლაგდებიან ღია რკალზე: წინა რიგში - ქალები, მათ უკან კი - ვაჟები. (იხ. ნახ. №9).

ცეკვა „ფარცაკუკუს“ შემადგენელი ცალკეული და ჯგუფური ცეკვების მოძრაობათა აღწერა და მათი ნახაზები.

1. მოცეკვავე ვაჟის სოლო. ეთმობა 4 -ჯერ რვა თვლა - ტაქტი.

პირველი რვა თვლიდან: 2 თვლა მწყობრიდან გამობტომა და მუხლკეცილით 2 - თვლიანი ბრუნვა, თავს ზემოთ ხელების აწევით ორჯერ ტაშის შემოკვრა, დარჩენილ 6 თვლაზე მუხლკეცილი დავლა, მარჯვენა ხელი გამართული ზევით და წინ, მარცხენა ხელი დაბლა, უკან გამართული, თვლაზე ოთხი - ხელების მდებარეობის შეცვლა.

მეორე რვა: ხელების მდებარეობის ცვლა და ქუსლური დავლით, მხარის მალა მოკაუჭებული მარჯვენა ხელით და გამართული მარცხენა ხელით ექვსი თვლის შემდეგ მარჯვენა ფეხზე საათის ისრით სანინაალმდე-გო მიმართულების ტრიალით ცენტრში შემოსვლა. (იხ. ნახ. №10).

მესამე რვა: ჰაერგასმა, ოთხი თვლა - პირდაპირ, ოთხი თვლა - ბრუნვით საათის ისრის მიმართულებით ხელების ცვლით.

მეოთხე რვა: "ექვსი თვლა-ბუქნებით, მოკაუჭებული ხელით, "შვიდ-რვაზე" - გადახტომა ადგილზე. (იხ. ნახ. №11).

გურული "ფერხული-ფარცაკუკუ" აღდგენილი გიორგი სალუქვაძის მიერ.

მომრავად - ენერგიულად

დოლი II C

(კრიმინკული)

ო ი ა ო ი ა

შე ი და ა ლალ ეა ლა ლი ეა ლა ლო

ა ლალ ეა ლა ლი ეა ლა ლო

(მონაკვეთი რეპრიზიდან რეპრიზამდე
მეორდება ექვსჯერ)

3

ო ო რ ი ა ლა შე ი და ა ლალ ეა ლა ლი ეა ლა ლო

ა ლა ლი და ო რ ი ა ლა შე ი და ა ლალ ეა ლა ლი ეა ლა ლო

ა ლა ლი და ო რ ი ა ლა შე და ა ლალ ეა ლა ლი ეა ლა ლო

გ. სალუქვაძის ჩანაწერებიდან
ცეკვა „კალმახობის“ შესახებ

ცეკვა „კალმახობის“ ჩაქურის ესკიზი

19 აგვისტო (ძველი სტილით 6 აგვისტო) საეკლესიო დღესასწაულია, სახელწოდებით „ფერცვალობა“ (ფერისცვალება). ძველი ჩვეულების შესაბამისად ამ დღისათვის სუფრა აუცილებლივ თევზის კერძით უნდა დამშვენებულიყო. ცეკვების აღსადგენად ძველი წერილობითი მასალების ძებნისას, ბათუმის ცენტრალურ საჯარო ბიბლიოთეკაში აღმოვაჩინე ცნობილი ისტორიკოსის, მკლევრის დიმიტრი ყიფიანის წიგნი „მოგზაურობის შთაბეჭდილებანი“ „Путешествие по Гурии и Адчарии“, დაწერილი მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში.

როგორც შრომის სახელწოდება მიგვანიშნებს, დ. ყიფიანს 1876 წელს უმოგზაურია გურიასა და აჭარაში. იქაური მატერიალური კულტურის ძეგლების გაცნობისას, მოუნახულებია გურიის იმდროინდელი, შედარებით მაღალი სასულიერო დატვირთვის მქონე სოფელი ბახვი, სადაც ფერისცვალების წინა დღეს, 18 აგვისტოს, სოფლის სადღესასწაულო გართობის დროს, ეკლესიის გალავანში უნახავს თევზის კულტთან დაკავშირებული ხალხური სანახაობა. ერთ მხარეს დამწკრივებულა რამდენიმე ქალი, მათ პირდაპირ, სახით ქალებისაკენ მწკრივში დამდგარან ახალგაზრდა მამაკაცები, რომლებიც, თითქოს და მეთევზეები იყვნენ, მიუცეკვებდენ ახლოს ქალებს და იმიტირებული მოძრაობით თითქოს თავზე აცვამდნენ გაშლილ სათევზაო ბადეს. ქალები ამის შემდეგ იწყებდნენ ტანის რხევასა და ფართხალს.

მსგავსი ნაამბობი აღმოჩნდა ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის ვარლამ სიმონიშვილის არქივში, სადაც ვკითხულობთ, რომ გურიაში არსებობდა ხალხური გასართობი „კალმახური“. კაცები ქალებს თავზე ვითომ ბადეს გადააცმევდნენ, ქალები ცდილობდნენ მოეშორებინათ ბადე. ამ ორი მინიშნების შემდეგ

ცეკვა "კალმახოზის" ქალის კოსტიუმის
ესკიზი შესრულებული
გიორგი სალუქვაძის მიერ.

რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე პირველად შესრულდა ცეკვა "კალმახოზა", რომელმაც მალაღი შეფასება მიიღო. აღნიშნულ ცეკვასთან დაკავშირებით მრავლად იყო დადებითი სარეცენზიო წერილები. მაგ. საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტროს, კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებების საქმეთა სამმართველოს უფროსის ი.ახვლედიანის რეცენზია.* ასევე ქართული საბალეტო ხელოვნების ოსტატის, საქართველოს სახალხო არტისტის, პროფესორ ლილი გვარამაძის წერილი, რომელიც თავის შეფასებაში ასე წერდა:

"კალმახოზი" ს სახით ხელოვნების შესანიშნავი ნაწარმოები შეიქმნა. ეტიუდი ემყარება ნამდვილ ქართულ საცეკვაო ფოლკლორს, ცეკ-

* ჟურნალი „საბჭოთა ხელოვნება“ N1, 1955 წ. გვ. 8, 9, 10.

ვის ნახაზი თავისებური და ორიგინალურია. განსაკუთრებით ქალების სვლა, მოძრაობა მათი ხელებისა, ეს ერთხელ კიდევ მოგვაგონებს დამდგმელის შემოქმედებით ფანტაზიასა და გამომგონებლობას, რომელმაც აიღო რა ქართული ეროვნული ტანსაცმლის უაღრესად ტიპური შტრიხები, მოახდინა მათი სტილიზაცია, შექმნა მეტად ფერადოვანი ორიგინალური სასცენო კოსტიუმები, უნდა მივესალმოთ ამ ნოვატორულ ძიებასა და მის შედეგად მოპოვებულ საუნჯეს**.

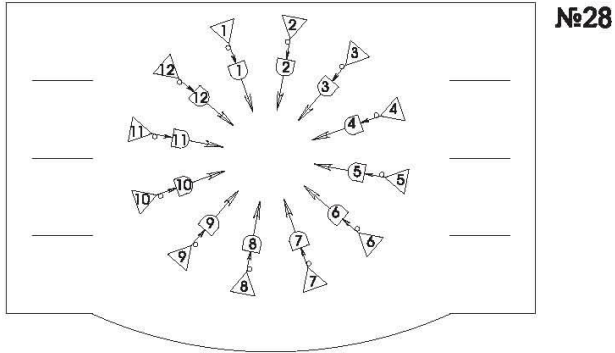

ექვთიმე თაყაიშვილის სახელობის თბილისის კულტურისა და ხელოვნების სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფოლკლორის კომპლექსური კვლევის სამეცნიერო ცენტრის ქორეოლოგიის სექტორის თანამშრომლების პროფესორების რ. ჭანიშვილსა და ბ. სვანიძის 2004 წლის სამეცნიერო ნაშრომში, რომელიც მათ მიუძღვნეს გურიის მხარეში ქორეოლოგიის შესწავლას, ვკითხულობთ: "ჩვენ შევისწავლეთ საქართველოს სახალხო არტისტის, ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის, დამსახურებული ინჟინრის, გამოჩენილი ხელოვანისა და დიდი მამულიშვილის გიორგი სალუქვაძის შემოქმედების ის ნაწილი, რომელიც ეხებოდა მის არამარტო პრაქტიკულ-შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგებს, არამედ მისი თეორიული და კვლევითი მუშაობის შედეგად მოძიებულ მასალებსაც". ნაშრომში ვკითხულობთ: „გიორგი სალუქვაძის სახელთანაა დაკავშირებული გურიაში მივიწყებული ცეკვების: "ფერ-

* ჟურნალი „საბჭოთა ხელოვნება“ N2, 1955 წ. გვ. 55

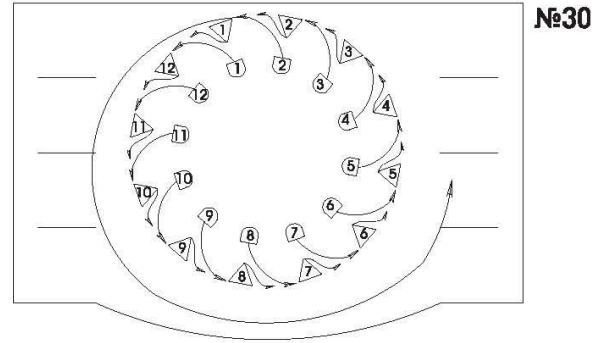

მე-12 სტროფი - ბადის სროლა ბრუნით ცენტრის მიმართულებით კალმახების უკან, 15-16 სათვალავზე. (იხ. ნახ. №28).

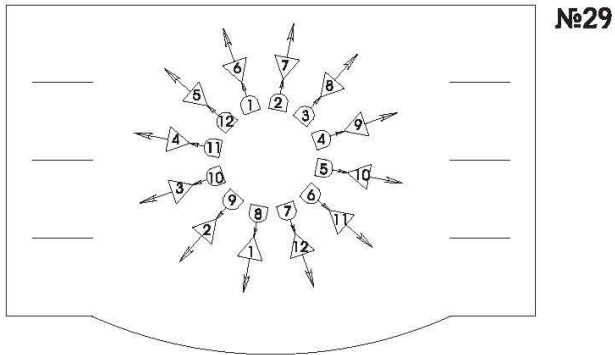
№28

დაჭერილი კალმახების მირეკვა ნახევარ რკალზე. 18 თვლა. (იხ. ნახ. №30).

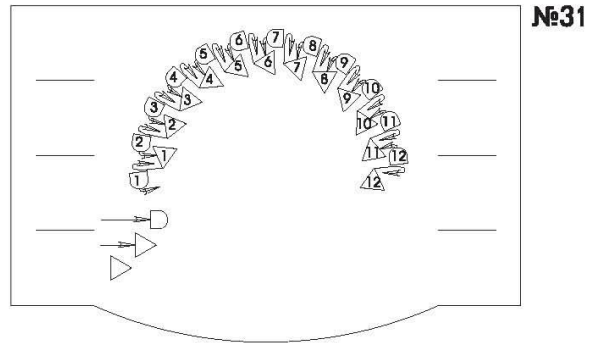
№30

მე-12 სტროფის გადაძახილზე ბადის ამოღება. (იხ. ნახ. №29).

№29

მე-13 სტროფის გადაძახილის ოთხ თვლა-ზე მეზადურები და კალმახები ცვლიან ადგილებს. (იხ. ნახ. №31).

№31

მე - 13 სტროფი:

აი, ხედავ, სათითაოდ
შიგ ბადეში გაეხვია,
სისწრაფეს და სიმამაცეს
ყველაფერი შეუძლია.

მე - 14 სტროფი:

ეს ვინ არის, რომ მოცურავს,
მარტოდ-მარტო დარჩენილი?
შავხალაა, ორაგული,
სამამაცოდ გაჩენილი.

„კალმასობა“

ტექსტი და მუსიკა
გიორგი ხალუჭავაძის

(სიმღერა ცეკვისათვის „ კალმასობა“)

მოდრავად

მდი ნა რე ებს და უ სე რაეთ ხეუ ნი ქეუე ნის შთა და ვე ლი, ხან ნქე რე ბიცი
რა ჯო ბი ა თეუ ზა ო ბას ხა ლის დე ბა სუ ლი გუ ლი, ბა დეს სტეორ ცნი

მდი ნა რე ებს და უ სე რაეთ ხეუ ნი ქეუე ნის შთა და ვე ლი, ხან ნქე რე ბიცი
რა ჯო ბი ა თეუ ზა ო ბას ხა ლის დე ბა სუ ლი გუ ლი, ბა დეს სტეორ ცნი

მდი ნა რე ებს და უ სე რაეთ ხეუ ნი ქეუე ნის შთა და ვე ლი, ხან ნქე რე ბიცი
რა ჯო ბი ა თეუ ზა ო ბას ხა ლის დე ბა სუ ლი გუ ლი, ბა დეს სტეორ ცნი

უხ ვა და გვაქესკალ მა ხის თვის სა ნა-ტრე ლი პე ————— პე
შოგ მოყ ვე ბა კალ მა ხი და ო რა-გუ ლი პე ————— პე

უხ ვა და გვაქესკალ მა ხის თვის სა ნა-ტრე ლი პე ————— პე
შოგ მოყ ვე ბა კალ მა ხი და ო რა-გუ ლი პე ————— პე

უხ ვა და გვაქესკალ მა ხის თვის სა ნა-ტრე ლი პე ————— პე
შოგ მოყ ვე ბა კალ მა ხი და ო რა-გუ ლი პე ————— პე

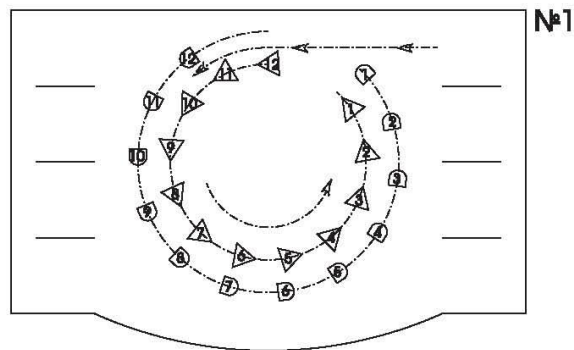
ცეკვა "ფუნდრუკი"

ცეკვა "ფუნდრუკის" ჩაქურის ესკიზი.
შესრულებული გ. სალუქვაძის მიერ.

ცეკვის დასაწყისი. 33 - 62 ტაქტები:

ქალ-ვაყები ცეკვას იწყებენ მარჯვენა ბოლო კულისიდან ქუსლურა რხევითი დავლით. ქალთა მკლავები ფრესკულ მდგომარეობაშია. მარჯვენა მკლავი - მაღლა, ნებით შიგნით; მარცხენა - მკერდის სიმაღლეზე, ნებით ზევით. ვაყებს მარცხენა მკლავი წინ და თავის სიმაღლეზე უჭირავთ, ნები სვლის მიმართულებით, ხელის მტევანი - უკან გადმონეულად, მარჯვენა კი წელზე აქვთ შემოდგმული. წყვილები ცეკვაში შედიან ყოველი 2 ტაქტის შემდეგ და მოძრაობენ საათის ისრის საწინააღმდეგო მიმართულებით წრიულად. (იხ. ნახ. №1).

63 - 64 ტაქტები:

ქალები ასრულებენ მარცხნისაკენ გვერდზე გადასვლით ბრუნს. ბრუნის დროს მარცხენა მკლავი მკერდდახურულია, მარჯვენა - უკან. ვაყები ასრულებენ მარჯვნისაკენ გვერდზე გადასვლით ბრუნს. მარჯვენა მკლავი მკერდდახურულია, მარცხენა - უკან. (იხ. ნახ. №2).

„ ფუნდრუკი ”

მშვიდად

ა გუ ნა ა გუ ნა ვად მუი ძა ხე — პო პო პო — ე

ბახ ვი და ან კა ნა ვად მუი ა რე — პო პო პო — ე

სემს ვე ნახ ხე ვურ ძე ნი ა — პო პო პო — ე

გ. სალუქვაძე "თბილისობის ზეიმზე" 1985 წ.
ფოტო ვ. გიგილაშვილის